

Estnisk tidning för
politik, kultur,
samhällsinformation
och ungdomsfrågor

Teataja

Utgivare:
Estniska Kommittén –
Esternas Riksförbund i Sverige
Valjaandja:
Eesti Komitee –
Eesti Organisatsioonide Liit
Rootsis

Nr. 6 (1980)

23. märts 1985

42. aastakäik

Eesti Komitee Naissektsooni juhatus 5. tegevusaastal, a. 1950
Vasakult: Maret Aule, Julie Steinman, Siiri Kandre, Adelaida Lemberg, Elsa Roos, Vera Poska-Grünthal ja Rosalie Hiilo.

Eesti Komitee Naissektsoon pühitseb 40. aastapäeva

Kui Eesti Komitee Naissektsoon nüüd närgib oma 40. aastapäeva, võib ta tagasi vaadata väga mitmekülgele tegevusele selle aja jooksul.

See on ainus järelejäänud ja tänini aktiivseks püsinud neist sektsoonidest (kümmeikond või enamgi), millesse Eesti Komitee algatusel meie põgenikkond jaotati elukutsete järgi – kaluritest, talunikest, ametnikest kuni akadeemiliste elukutseteni (agronoomid, arstid, metsateadlased, juristid j.t.).

See oli vajalik esitamiseks rootsi tööturule, et leida võimalust ja lahendust töölepaigutamise küsimustes. Kes aga sellest sektsoonidest skeemist välja jäid, olid, esiteks, ilma kindla elukutseta naised ja teiseks, eelkoolialaste laste emad, kes ei saanud tööle minna väljaspoole kodu. Sellest tekkiski mõte, asutada veel üks sektsoon, et hojda päevakorras ka nende naiste küsimus rootsi tööhiskonnas rakendamiseks.

Seega seisis Naissektsoon otsekohe praktiliste ülesannete ees. Kõigepealt, otsustati alustada mitmesuguste tööõpetuse kursustega, mis annaksid praktilisi kogemusi tasuliseks tööks, eelkõige laste töötõu koju jääma sunnitud naistele.

Osavõtt õmbuskursustest vilunud õpetajate juhatusel, kes meil teatavasti kodumaalt kaasas olid, oli väga elav. Paljud kursused leidsid varsti kodutööd rootsi õmblusettevõtetelt. Ka muud kursused (kübarategemine, lambivarmud j.m.) aitasid tõsta perekonna kasinat sissetulekut. Põgenike abi

sel kujul nagu see nüüd on, toona polnud. Naistele, kes seda vajasisid, uute tööala õpetamine nende rakendamiseks rootsi tööturule – see oligi peamine ajend Eesti Komitee Naissektsooni loomiseks.

Kuid varsti lisandus aja nõudel muidki ülesandeid. Niipea kui pärast sõja lõppu (1945. a. suvel) tekkis kitsas püü, esialgu Taani kaudu, sidemeiks eestlastega Sakamaal, kes sääl olid väga raskesti tingimustes, oli Naissektsoon kohal. Korraldati toidu- ja riietuspakkide saatmist, mis hiljem, lahendamise sidepidamisvõimaluste juures, kujunes lalalaseks aktisooniks.

Lähemaks pikale loetleda Naissektsooni kõiki tegevusalasid, mida aeg ise dikteeris.

Eesti Komitee Naissektsoon oli algusest peale lahtine organisatsioon, s.t. ta tegevus ei piirunud ainult oma liikmeskonnaga, vaid ta teenis oma jõu kohaselt kogu Eesti ühiskonda. Ta on jäänud selleks tänini.

Praktiliste ülesannetega rööbiti alustas ta varsti ka kultuurilist tegevust, ettekannete näol mitmesugustel erialadel nagu eesti kunst, kirjandus, kodumaa ajaloo ja olukorra seotud teemad ja muud rahvuskultuurilistes küsimustes. Nii et Eesti Komitee Naissektsooni osa eesti kultuuriküsimuste käsitlemisel pole õieti mingi uudne aktsioon, vaid on vana traditsiooni jätkamine.

Naissektsooni tänapäeval teine tegevusala – eesti rahvariete tutvustamine ja nende osade valmistamine kursuste korras, on samuti välja kasvanud tema varasemast huvist selle ala vastu.

USA poolehoid Balti riikide vabadustaotlusile on kasvanud

Vajame suuremat toetust ka vabadelt Euroopa riikidelt

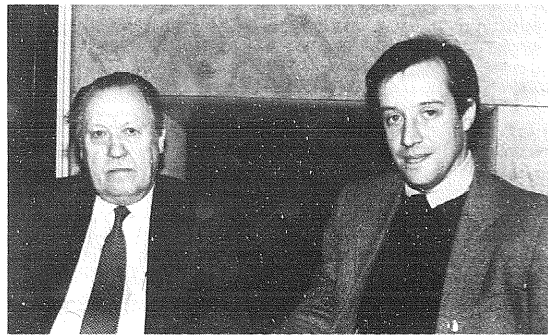
Vestlus Aleksander Terrasega

Stokholmis viibisid nädalapäevad Münchenis asuva Raadio Vaba Euroopa eestikeelsete saadete juhataja Aleksander Terras koos sama raadio juures uurimisülesannetega töötava Toomas Ilvesega. Nad olid siin kontaktis eesti organisatsioonidega ja kaastöölisega.

Kasutame juhust, et Aleksander Terras'ele esitada mõned küsimused.

– Organisatoorselt on eesti saated Münchenis läbi teinud viimastel aastatel rea muudatusi. Mida võib neist välja lugeda?

– Need muudatused näitavad Ühendriikide valitsuse ja asutuste sümptomaatilist balti rahvaste praegusele vabadusvõitlusele Ronald Reagani presidendiperioodil on

Stokholmi külastasid Münchenis asuva Vaba Euroopa Raadio eesti saadete juhataja Aleksander Terras ja sama raadio uurimisakonnas töötav Toomas Ilves.

(„Teataja” foto)

Kui võrrelda Eesti Komitee Naissektsooni ülesandeid ja tegevust tema algaastail praegusega, siis väline pilt on küll erinev, aga see pole tingitud muust, kui aja nõudeist ja tema ümber koondunud liikmeskonnast. Me elame ju nüüd teistsugustes oludes, mis valitsesid siis kui 40 aasta eest EK Naissektsoon asutati. Ja just selle

lele aja nõudele ja muutunud oludele kohandunud organisatsioonina ta ongi säilitanud oma nooruslikkuse ja elujõu. Naissektsoon pole trampinud 40 aasta eest sissetallatud rada mööda, vaid on otsinud ja otsib ka edaspidi uusi teid, mida meie ühiskond ise siin maal meile kätte näitab.

Adelaida Lemberg

Eesti Komitee Naissektsooni juhatus 40. a. juubeli ajal. Vasakult: Eha Kohh abiesinaine, laekur Tamara Margiste, perenaine Leida Mustel, esinaine Asta Lepik, abilaekur Asta Piisa ja sekretär Asta Sagim. Pildilt puuduvad perenaine Klara Näär ja Siiri Kandre.

see ka väljendunud reas tegelikes sammudes. Selleks oli ka balti saadete eraldamine Radio Liberty alt iseseisvaks Balti Riikide Vabadusraadioks, millele järgnes praegune ümberkorraldus, kus meie

(Järg lk. 4)

Eesti Komitee Naissektsoon

Eesti Komitee Naissektsooni kultuuriõhtud Stokholmi Eesti Majas, Wallingatan 34. I.

Kolmap., 27. märtsil kell 17.00 tähistab E.K. Naissektsoon pidulikult oma 40 aasta tegevust. Solistidena kaastegevad sopran Katrin Meerits ja tenor Mikko Pulkinen. Klaveril Harri Kiisk.

Kolmap., 10. aprillil kell 17.00 esineb ettekandega Silvi Grünberg-Oja. Teemaks: „Mälestusi minu isast kunstnik Jaan Grünbergist”.

Kokkutulekust osavõtuks palume teatada hiljemalt kaks päeva enne koosviibimist telefonidel 08/86 32 20 Asta Sagim ja 08/91 85 37 Asta Piisa.

Südamest tere tulemast!

Juhatus

Teataja

Nr. 6. 23.3.1985

USA - N. Liit otsivad ühist keelt Genfis

12. märtsil algasid Genfis Ühendriikide ja N. Liidu vahel desammeerimislabirääkimised, millest teatakse ette, et need on ühed tähtsamad ajaloo ja võivad kesta kuni käesoleva aastakümne lõpuni.

Moskva oli tõmbunud tagasi nendelt labirääkimistelt umbes poolteist aastat tagasi protestiks selle tõttu, et lääneriigid olid hakanud positsioonidele paigutama uusi moodsaid nn.euromürske Lääne-Euroopa kaitseks ja kuna N. Liit lootis, et nn. rahuliikumine Lääne-Euroopas avaldaks nii tugevat mõju nende mõrskude paigutamise vastu, et lääneriikide valitsused taganeksid oma kavatsustest.

Kuid Moskva pidi pettuma mõlemas küsimuses. Mürsud toodi kohtadele ja rahuliikumine osutus palju nõrgemaks kui ta pooldajad olid lootnud. Ühendriikide ja teiste lääneriikide kindel hoiak näitas, et Moskval ei ole tema poolt rakendatud negatiivse poliitikaga midagi võtta ja nii ta tegelikult juba mõõdunud astal nõustus tulema tagasi konverentsiläua äärde.

Ometi lähevad ameeriklaste ja venelaste arvamised praegugi väga suurel määral lahu, nii et võimalike positiivsete tulemuste saavutamine Genfis on äärmiselt ebakindel. Juba küsimus, mille üle peaks kõigepäält labirääkimisi pidama, lahutab sügav kuristik mõlemal pool: ameeriklased sooviksid eelkõige võtta arutami-

sele euromürsud, venelased aga Ühendriikide nn. tähtede sõja nimelise kaitsekava, mille eesmärgiks on tuumarelvadega peetava sõja takistamine, kuid mis on alles uurimisjärgus. On aga selge, et ka näiteks tervet Lääne-Euroopat ähvardavad N. Liidu SS-20 nimelised keskmää mürsud, mille küsimus, samuti strateegilised kaugmaa rünnakmürsud.

Kõik need küsimused on erakordselt keerulised ja sisaldavad palju ebakindlaid tegureid. Selle tõttu labirääkimised kestavad, kui midagi üllatavat vahele ei tule, tõenäoliselt aastaid. Ka on umb-salduks poolte vahel väga suur. Kuid teiselt poolt on ühine huvi see, et jõutakse vähemalt mingisugusele kokkuleppele ja et vähemalt mõningal määral suudetaks hoida kontrolli all relvastamise tehnoloogia arengut, mis on alati kiirem kui labirääkimiste areng.

N. Liidule ei tekita Ida-Euroopa riigid mingeid probleeme, kuna need ei ole iseseisvad riigid, vaid staatid. Ühendriikide ja ta liitlaste vahel on aga teistsugune: Lääne-Euroopa riigid on iseseisvad riigid, mis teevad oma otsused ise. NATO ühendab kõiki, mis tagab teatava koostöö, kuid ei võta Lääne-Euroopa riikidelt ära nende iseseisvust. Lääne-Euroopas on viimasel ajal esinenud teatavat skeptitsismi Ühendriikide „tähtede sõja“ plaani suhtes, kuna ühelt poolt ei teata täpselt,

mida see sisaldab ja teiselt poolt kardetakse, et see võib nõrgendada Lääne-Euroopa positsiooni ja seda isegi hädaohustada. Kuid enne Genfi labirääkimiste algust on Lääne-Euroopa riigid andnud oma põhimõttelise nõusoleku „tähtede sõja“ plaanile.

Ühendriikide valitsus peab sellest plaanist aga kinni, kuna president Reagan – ilmselt põhjendatult – leiab, et loobumine tähendaks labirääkimistelt Ühendriikide positsiooni tunduvat nõrgenemist. Kõigest sellest hoolimata esineb ka ameeriklaste keskel erinevat hinnanguid „tähtede sõja“ kohta.

Labirääkimisi mõjutab ka see, et uute tuumarelvade kasutamisele võtmine nõuab palju aega. Praegu võetakse kasutusele relvi, mida hakati planeerima ja arendama 10–15 aastat tagasi. Genfis asja alanud labirääkimistel kõnelatakse relvadest, mis tuleksid kasutusele umbes 10–15 aasta pärast – ja ka mitte kõikeid nendest.

Labirääkimisi mõjutavad muidugi ka need isikud, kes Genfis on kokku tulnud, ja riikide juhid, kes seisavad nende taga. Paistab olevat aga ilme, N. Liidu presidendil Konstantin Tšernenko surm ja Mihhail Gorbatšovi tulek tema asemele ei muuda ühti midagi N. Liidu hoiakus. Plaanid ja kavad on tehtud ammu ette valmis ja ka tulevase arengu juures mängib välisminister Andrei Gromõko teatavat osa – ta on teatavasti olnud välisministri kohal 1957. aastast

saadik. Seejuures ei tule aga unustada, et ta esindab võrdlemisi järsku hoiakut. Taktikaliste üksikasjade – kuigi mitte üldise strateegia – juures võib see mõningat osa mängida.

Varasemast aktiivsema hoiaku on võtnud Ühendriikide Kongress, mille kümme esindajat saabusid labirääkimiste alguseks Genfi. Varem, näiteks seoses SALT I - lepinguga juhtus nii, et kongressile esitati valmis leping kas hääkskiitmiseks või tagasilükkamiseks. Nüüd ei taha Kongress enam nii passiivse osaga leppida.

Senisest palju aktiivsemat huvi on näidanud ka Lääne-Euroopa riigid. Ühendriikide valitsus saatis saadik Richard Bueti ja Ühendriikide delegatsiooni kolm tähtsamat liiget esotas delegatsioonid juhi Max Kampelmanniga Brüsselisse selgitama olukorda NATO alalisele nõukogule. Nähtavasti kajastab see samm m.h. ameeriklaste kartust, et Moskval õnnestuks kuidagi lüüa kiilu Ühendriikide ja ta liitlaste vahel. Kuid, nagu eelpool öeldud, on see kartus siiski vähem põhjendatud kui ta oli veel mõned nädalad tagasi. Üldine arvamine on, et Moskva katsub lüüa kiilu oma eitava hoiakuga „tähtede sõda“ puudutavas küsimuses. Võimalik on ka, et tulemus on nn. rahuliikumise uus ulatuslik kampaania Lääne-Euroopas. Selle lootused edu saavutamiseks ei ole aga oluliselt paranenud.

Ühendriikide N. Liidu mõõdund aastal mõnevõrra paranenud suhted on loonud eeldused desammeerimislabirääkimiste uuesti alustamiseks Genfis. Kuid on hoopis liiga vara öelda, kas neil labirääkimistel on võimalik saavutada ka konkreetseid tulemusi.

ER

Näidendist

„Koidulauliku jälgedes“:
Eduard Michelson (Uno Tõnissoo)
ja Lydia Koidula
(Siiri Kriisa-Arras)

Lydia Koidula elukäik rambivalguses

Stokholmi Eesti Teater esitab 40 aastase tegevuse tähistamiseks Rootsis Lensi Rõmmeri koostatud Lydia Koidula elu käsitleva „Koidulauliku jälgedes“.

Esiendus toimub reedel, 12. aprillil kell 18.30, kordusendus laupäeval, 13. aprillil kell 13.00 ABF-i teatrisaalis Sveavägen 41.

Lavastas Lensi Rõmmer, kostüümid ja lavakujundus Jutta Klein, valgusseade Heinrich Tampõld.

Kaastegevad on päle lavastaja veel Siiri Kriisa-Arras, Riita Ilisson, Helen Antsmaa, Edmar Kuus, Uno Tõnissoo, Roman Väli, Väino Konga ja Jüri Nerep.

Pääsmete müük Eesti Kultuuri Koondises, tel. 11 31 16 alates 20. märtsist ja 1 tund enne etenduse algust kohapeal.

Teatri tähtpäevaga ühenduses leiab aset ka näitus Eesti Majas mõõdund aastakümnete tegevusest. Näitus avatakse pühapäeval, 14. aprillil kell 17.00 ja kestab 20. aprillini.

Balti vabadustaotluste pearaskus Euroopasse

Teised lehed

Saksamaal Geislingenis ilmuv „Eesti Rada“ (nr. 1, 1985) avaldab E.B. (toimetuse liige E. Bergman) järgmise huvitava informatsiooni pealkirja all „Baltimaade keskused valel mandril“:

„Strassburgis/Prantsusmaal leidis aset eraviisiline keskustelu kahe prantsuse ministri, nelja prantsuse Euroopa-parlamendi liikme ja kümnekonna baltimaalaste vahel. Kohalolijad baltimaalased, kes rääkinud Washingtonis valitsusliikmetega Balti riikide küsimuste üle, said sageli vastuseks: „Miks räägite meile sellest? Meie oleme ju Teie sõbrad ja toetame alati Balti riikide vabadustaotlusi. Pealegi teate ise, et USA pole Balti riikide annektatsiooni tunnustanud. Minge rääkige sellest ometi Euroopa maade valitsusliikmetega, kes pole üldse veel toetanud Baltimaade vabaduspüüdeid!“

Kooskõlas sellega avaldasid prantsuse poliitikud imestust selle üle, et eesti, läti ning leedu põgenike maailmakeskused asuvad USA-s seega ameerika kontinentil, aga mitte Euroopas, kus vaid peetakse üllal vastavald osakondi, nagu näiteks Euroopaabiurood. Kuna Eesti, Läti ja Leedu asuvad Euroopas, peaks ka nende eksil-keskused asuma siin mandril. Ameerikas piisaks vastavast „Ameerikabiuroost“. Avaldati ka arvamus, et sarnasteks

Balti keskuste asukohamaadeks sobiks näiteks Rootsi (kuna kõige lähem kodumaale), Lääne-Saksamaa (kuna asub Euroopa südames) ja on tähtsaim majandusriik Euroopas) või siis ka Helveetsia või Prantsusmaa (kuna just need kaks riiki on oma ajaloo alati toetanud väikerahvaid).

Avaldati ka imestust, et 40 aastat peale kodumaalt lahkumist kogutakse ikka veel ülemere-mandritel tohtuid summasid igasugusteks fondideks miljoniliste ulatustes. Kas tahetakse nende rahadega asutada uusi Balti riike kusagil teisel mandril? Need rahad tuleks suunata Euroopasse Balti riikide olukorra valgustamiseks kõikides Euroopa riikides. Iga Euroopa riik olgu teadlik Baltimaade kurvast saatusest. Nii näitaks tuleks trükkida vastavaid brošüüre kõikides Euroopa keeltes. Ja Euroopaparlamenti peaks Balti keskused jooksvalt informeerima, mitte ainult sporadiliselt. „Hoolitsege selle eest, et Teie kodumaade küsimused oleks alati päevakorral“, ütles üks prantsuse poliitik. „Ja kui informeerite igat niki nende emakeeles, leiate veel enam poolchoidu“.

Ülalmainitud mõttevahetus pani ka kohalolevad baltimaalasi mõtlema: Kas Eesti, Läti ja Leedu maailmakeskusi ei tuleks tuua Euroopasse? Balti riigid ei asu ju Ameerikas, vaid ikka veel Euroopas. . .

„Eesti Raja“ informatsioon langeb oluliselt kokku nende sei-

sukohtadega, mida „Teataja“ täna- ses numbris oma usutluses avaldab Stokholmi külastanud Vaba Euroopa Raadio eesti saadete toimetaja Aleksander Terras.

Selline on olnud ka Rootsis töötavate Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Rahvusfondi ja teiste kesksete organisatsioonide seisukoht ja pikki aastakümneid on meie tegevust ka selliselt arendatud ja peetud. Ka on E. Vabariigi Valitsus oma pikaperspektiivlist tegevust arendanud just neist põhimõtetest lähtudes, asudes Euroopas, aga omades liikmeid ka teistel mandritel.

See on New Yorgis asuv Kesknõukogu ja eriti ajaleht „Vaba Eesti Sõna“ oma peatoimetajaga, kes pikki aastakümneid on kuulutanud: USA on maailma tugevam riik ja seepärast peavad Balti vabastamiskeskused ka asuma USA-s. Varem öeldi välja veel otsemalt: Need on USA sõjajõud, kes Baltikumi kord vabastavad ja need on USA-s asuvad baltlased, kes ka kõik muu vajaliku ära korraldavad. . . Nüüd ollakse selliste deklareerimistega ettevaatlikumad. Et ameeriklased mõtle- vad umbes nii nagu Strassburgis koos olnud poliitikud, seda tõendab ka Ühendriikide välispoliitika. USA on toetanud Floridas asuvaid pagulaskuubalaste organisatioo-

ne, kuna need töötavad geograafiliselt kõige lähemal kommunistide poolt vallutatud Kuubale. USA ei ole aga abistanud Afganistani vastupanuliikumise keskuste loomist New Yorki ega Washingtoni. Toetatakse vastupanuliikumist Afganistanis endas või ka selle piiriirijis Pakistanis. President Reagan just praegu toetab *contras* vastupanuliikumist Nikaraguas, mis püüab maad vabastada kommunistliku kallakuga sandinistide võimu alt. *Contras* vastupanuliikumise keskused asuvad aga Nikaragua põhjapiiril ja naaberriigis Hondurases.

Näib nii, et need seisukohad on hakanud domineerima ka lätlaste ja leedulaste keskorganisatsioonide juures, kes on pidevalt välja arendanud oma kontakte Euroopas asuvate läti ja leedu keskustega. Et just lätlased ja leedulased USA-s toetavad Balti Vabadusriistlemise aktsiooni Baltikumi piirkonnas, samuti uue ajakirja „Baltic Forum“ lanseerimist Göteborgi kaudu, need on samuti näited sellest uuest ja õigest suunast.

Ainult eestlaste Kesknõukogu New Yorgis tammub endiselt vanadel radadel. Aastakümneid ei ole midagi tehtud, et laiemalt koostööd luua Euroopas ja eriti Rootsis töötavate kesksete organisatsioonidega.

A.H.

Teataja

Ütivate:

Eestiska Komitén

Vastutav väljaandja

(ansvarig utgivare):

Ervin J. Nõmmera

Toimetus:

Aksel Mark (peatoimetaja)

Harri Kiisk (tegevtoimetaja)

Arvo Horm

Keskorganisatsioonide esindajad

toimetuse nõuandvas kogus:

Jaan Ruusa (Eesti Komitee),

Peeter Tõnis (Eesti Rahvusnõukogu),

Vello Mänd (Eesti Rahvusfond),

Kalju Lepik (Eesti Kultuuri Koondis)

Eesti Maja, Wallingatan 34, IV

111 24 Stockholm

Kaastöö ja muu post saata aadressil:

Box 16 323, 103 26 Stockholm

Telefon 20 70 61

Postigoo 53 751-4

* Tellimishinnad:

Skandinaavias 12 kuud 140 kr.

6 kuud 75 kr.

Ohupostiga Euroopa riikidesse:

12 kuud 180 kr., 6 kuud 95 kr.

Ohupostiga USA, Kanada,

Austraalia ja teised maad välis-

poolt Euroopat:

12 kuud 35 US dollarit,

6 kuud 18 US dollarit

* TRE RINGAR AB Stockholm 1985

Eesti Vabariigi aastapäevalt Göteborgis. Aktuse korraldav toimikond koos külalistega 24. veebr. Burgårdeni gymnaasiumi koolimajas, Skånegatan 20. Istuvad: pr. Ismailzadeh, Göteborgi Eesti Meeskoori juhataja Eero Tarjus, Centerpartei esindaja dotsent Eva Selin, aktuse kõneleja Peeter Luksep, külaliskõneleja riigipäevailiige Göran Riegnell (moderaat), klaverisaaja pianist Hilja Saarne, lätlaste esindaja Aleksandris Kristons, klaverisaaja Silvia Ivalo.

Seisavad: Afganistani vabadusliikumise esindaja Abas Ismailzadeh, Göteborgi Eesti Kooli juhataja Aho Rebas, aktust korraldava toimikonna esinaine Susanna Tomson, toimikonna liige Lembit Kalju ja Eimar Suu, toimikonna sekretär Aino Miks, toimikonna liige Hartvig Engso, lõppsõna ütleva Maria Rohtla, tõlk Maare Tomson, viiuldaja Martin Krooni, Göteborgi Eesti Naiskoori juhataja Hilja Ivalo, toimikonna liige Raimond Jaansoo, toimikonna abiesimees Albert Uukareda ja toimikonna liige Endel Urm.

(Foto: O. Kopler)

„Viime Eesti vabadusnõude koos edasi!”

Eesti Vabariigi 67. aastapäeva aktus Göteborgis

Göteborgi eestlased tähistasid Eesti Vabariigi 67. aastapäeva pühapäeval, 24. veebruaril, Burgårdeni gymnaasiumi aulal, Skånegatan 20.

Avapalvuse pidas abipraost Jaak P. Reesalu. Göteborgi Eesti õpilaskoori koolijuhataja Aho Rebas'e juhtimisel esitas Juhan Avaviku laulu „Karjasepoiss” ja „Meil merivood on vabad”.

Aktusekõne pidas Peeter Luksep Stokholmist. Tema ettepanekul mälestati kõigepäält Eesti vabaduse eest langenuid väikese leinaseisakuga. Peeter Luksep ütles oma kõnes kokkuvõttes järgmist:

Jaotatud maja

Rohkem kui 120 aasta eest pidas hilisem USA president Abraham Lincoln kõne jaotatud majast, mis oli ameeriklaste kodus. Ta kõneles sellest, et riik või rahvas ei saa püsida, pooled vabad, pooled orjused. Lincoln väljendas neid mõttekärke inimõigustest, mis hakkasid levima tooleagues Euroopas ja mis on nii suurt tähtsust omanud, mitte üksnes Ameerikas, vaid ka moodsa Euroopa arengus.

Lincolni sõnad on tänapäeva Euroopas sama kehtivad kui mõõdund sajandi Ameerikas. Pool meie kontinenti, pool meie kodu, on jaotatud. Euroopa jaotus vabadeks ja orjadeks ei põhine küll nahavärvile, aga orjuse rangus ja tõsidus on igati võrreldavad selle orjusega, mille vastu Lincoln omal ajal võitles.

Pruuni sargi asemele punane särk

Selle jaotusega on lähedalt seotud Eesti saatust. Näib olevat ajaloo ironia, et vabariigi aastapäeva lähedusse langeb ka Jalta konverentsi aastapäev. Samaaegselt kui Jalta määrates Hitleri diktatuuri lõpliku langemise Euroopas, määrates Jalta poolele Euroopale pruuni diktatuuri-sargi vahetamise pu-

nase vastu. Kuigi see lääneriikide poolt kindlasti nii polnud mõeldud, on tulemus vaidlematu.

Rööm Hitleri diktatuurist vabanemise ning rahu saamise üle Euroopasse, vähendasid kaua huvi Eesti vabadusvõitle vastu. Mitte nii, et Eesti vabadusele ei tundud poolehoidu. Oli küllal neid juhtivaid isikuid läänemaailmas, kes teotasid korduvalt Eesti enesemääramisõigust. Aga tagantjärele vaadates tundub, et see toetus oli pealiskaudsem kui olemas tahtnud arvata. Pealiskaudsuse ei tulnud aga mitte puudulikkusest vabadustundest, vaid puudulikkusest arusaamisest nõukogude süsteemi õigest ilmnest. Ainult vähesed läänelinnikesed on osanud ette kujutada nõukogude võimu sama karmina ja verisena kui näiteks Hitleri Saksamaad või lääne massisuhtlusevahendeile lähemaid maid nagu näiteks Lõuna-Aafrika või Tšiili. Meie, eestlased, oleme kogu aeg teadnud, et keegi Pinochet Tšiilis või Amin Ugandas on vägivalga kioskkipidajad võrreldes vägivalga engros-mõukajate Lenin, Stalini või Tšernenkoga.

Avalik arvamine on kujunenud meie soodsamaks

Võime aga rahuldust tunda selle üle, et tänapäevase läänemaailma avalik arvamine on hakanud paremini aru saama orjastatud Euroopa - ja seega ka Eesti - olusid. See arusaamine on selgelt suurenenud ka Rootsis. Osalt on see ehk nõukogude alivõltselade tõttu. Aga osalt on see meie oma töö villi.

Kõik teame, misuguse tähendusega oli ESTO ja missugune tähendus on ka olnud aktsioonidel päale ESTO-t. Seda arvustades, peame ka nägema, missugused võimalused avalikkuse mõjutamiseks on, kui eestlaskond oma jõudu koondab ja ühiselt esineb. Viimaste aastate edu peaks olema meie täheks, et eestlaste koostöö, olenevalt asumaast, asupaigast või organisatsioonist kuuluvusest, on meie vabadusvõitle esimese ja tähtsaim eeldus.

Noorte üritusi

Lähtudes sellest, et Euroopa saatust on ka Eesti saatust, tuleks süvendada koostööd teiste rahvustega, kellele vabadus, samuti kui Eesti vabadus, on olnud Nõukogude süsteemi purunemise ja Euroopa jaotuse lõpetamisest. Initsiatiiv, mida võiks nimetada, on Resistance International, mis koondab rida rahvusgrupe ja üksikisikuid võitluses demokraatia ja vabaduse eest ja kus kaasa aitavad mitmedki eestlased. Teine algatus, mida sooviks nimetada, on balti noorte algatusel toimuv ristlemine Läänemerele lähed, eeloleval suvel. See järgneb Balti triibunaalile ja Läti randade lähedusest Stokholmi ja Helsingi, millistest linnadest korraldatakse meeleavaldusi ja seminare. Loodan, et eestlaskond sellele noorte üritusele toetust ja kaasabi annab.

Rahu ja sõja probleem

Väitsin, et Eesti vabadusnõudel on tänapäeval rohkem tõelist poolehoidu läänemaailmas kui oli kümme või paarikümne aastat tagasi. Sellele ehk mõni vastab, et nn. rahuliikumine vastupidi on vabadusvõitlele sümptomaatiliseks vahendand.

Mõnes mõttes on see tõesti nii. Eriti vapustav on näiteks Rootsi riigikiriku mõne esindajate ebakriitiline edasimõtte nõukogude nõuetest, kuigi tuleb õiguse huvides ka konstateerida, et samaaegselt on neid kiriku esindajaid, kes hästi teavad, milliste tingimustel all kirik töötab Nõukogude võimust väljast.

Meil, eestlastel, on tihti raske aru saada nn. rahuliikumist. Et saada seda nn. liikumist, mis koosneb mitmetest üsna erinevatest isikutest ja organisatsioonidest, mõjutada aru saama meie taotlustest, peame ka aru saama, millest see liikumine oma jõu leiab. Hime aru saama sellest, et inimesi hirmutab relvastus ja hirmutab sõja oht.

See hirm on mitmeti arusaadav ja loomulik. Eestlastele, kelleldest nii mitmed on läbi elanud sõdu, on see isegi rohkem mõistetav kui paljudele

teistele tänapäeva eurooplastele, eriti rootslastele. Aga mida meie, eestlased, ka teame, ja millest Rootsis võib-olla mitte alati aru ei saada, on see, et relvad ja relvastus iseenest ei algata sõda. Me teame, et Eestit ei vallutatud seepärast, et Eestil oleks olnud relvi ja relvastust, mis oleks ähvardanud Stalini-Venemaad või Hitleri-Saksamaad, vaid vastupidi, meid tabas sõda selle tõttu, et vägivaldsed võimud nägid võimalust lihtsa vaevaga ja väheste kuludega sõjaliseks aktsiooniks.

Teame samahästi, et Saksa ja Nõukogude Liidu kallaletung Poolale ei tulnud sellest, et Poola ratsa-vaigi kedagi oleks 20. sajandil hirmutanud. Teame, et Nõukogude Liidu kallaletung Afganistanile ei tulnud sellest, et Afganistani mägede vahel keegi Nõukogude Liitu ähvardas. Teame, et Argentiina kallaletung Falklandi saartele ei tulnud sellest, et Ingles valitsus Lõuna-Atlantidi saartel mingit sõjalist ettevalmistust tegi Argentiina või mõne muu riigi vastu.

Teame, et sõdade põhjuseks on alati inimesed. Teame, et on olemas inimesed, kes on valmis kasutama vägivalda oma poliitiliste või teiste eesmärkide saavutamiseks. Fakt, et maailmas on nii mitmeid võimukandjaid, kes iga päev vägivalda kasutavad, ja kes iga hetkel on valmis relvi kasutama teiste riikide ja rahvaste vastu, on kaugeleki hirmuäratavam ja ohtlikum rahule. Relvad ei algusta sõda - inimesed relvade taga on alati põhjused.

Vägivald poliitilise vahendina pole sugugi piiratud sõjaliste aktsioonidega. Sõjad on küll kõige silmapaistavamad osad poliitilistest vägivaldast, mis alaliselt eksisteerib suures osas maailmas. Sõdade loomulik lähtepunkt on selle tõttu see vägivalda võim, mis nii ulatuslikult on mõjutanud inimmõnna ajalugu ja mis tänapäevalgi on valdav enamus argipäev.

Selles igapäevases vägivaldas leidub ka meie rahva saatust. Selle tõttu on meil tähtis ülesanne Rootsi avalikkust informeerida sellest, mida tä-

hendab elamine diktatuuri all, mida tähendab see igapäevane vägivaldavõim, mida mõned Rootsis ja läänemaailmas kergemeelselt unustavad. Peame oma ümbrusele rääkima meie oma või oma sugulaste või oma tuttavate elamustest, oma rahva saatusest ja vabaduse kaotamise hinnast.

Üks rootslane, kes seda hinda tundis, oli Vilhelm Moberg. Eestlaskond tunneb teda kui ühte vähestest, kes 1960-ndail ja 1970-ndail aastail Eesti vabadusvõitlel aktiivselt toetas. Vilhelm Mobergi sulest ilmus juba 45 aastat tagasi raamat, mille poliitiline sisu on suure aktuaalsusega ka tänapäeva Euroopas, nimelt „Rid i natt”, mis oli ka hiljuti TV seeria aluseks. See käsitleb näivust diktatuuri all elamise suhtes. Moberg näitab, maskeeritud XVII saj. Smålandi oludes, milliseid konsekvence toob kaasa nende hoiad, kes arvavad, et rahu saab osta vabadusest loobumisega. Vilhelm Moberg tahtis näidata, et rahu ja vabadus on teineteist sõltuvad, et rahu ja vabadus on lahutamata mõisted. Vilhelm Mobergi sõnadega: „Rahu on vaba ja mitte teisel”. Nimetatud raamatu sisu on kindlasti mitmetele eestlastele siidameelne. Nii nagu selles teataval vabadussõnumiga rändab läbi aegade, nii viime ka Eesti rahva vabadusnõude sõnumi koos edasi!

Göteborgi Eesti Naiskoor Hilja Ivalo juhatusel esitas kaks laulu: Aleksander Kunileid'i „Mu isamaa on minu arm” ja Alfred Karindi „Mis meil kaunis”.

Külalisena kõneles Riigipäeva liige Göran Riegnell (moderaat), kes peatus pikemalt Eestist saadud 40 haritlaste märgukirjal. Rootsi Rahvaerakonna (Folkpartiet) poolt tervitas Björn Molin, kes märkis, et Rootsil on kohustus toetada neid, kes töötavad rahu ja vabaduse eest. Centerpartiet'i poolt tervitas dots. Eva Selin, kes jutustas, et ta õppis tundma eesti kultuuri ja eestlast juba kooliajal. Eriti kunstnik Erik Haameri tütre Liina kaudu.

Afganistani vabadusvõitlejate esindaja Abas Ismailzadeh lõpetas oma sõnavõtu hüüdega:

„Maha punane vene kolonialism! Maha Kremli võimurid! Elagu vaba Eesti ja vaba Afganistan!”

Lätlaste esindaja Aleksandris Kristons tõstis eestlaste tööd oma kultuuri säilitamisel ja võitluses vabaduse eest.

Kirjalikud tervitused olid saatnud lektor Gunnar Netterfors, kes on selle koolirajooni juhataja, kus asub Eesti Kool, ning Arbetarkommun'i esindaja Lars Jonsson.

Göteborgi Eesti Meeskoor Eero Tarjus juhatusel esitas kaks laulu: Herman Känd „Kauge” ja Mart Saar „Leelo”.

Noor viiuldaja Martin Krooni Stokholmist magis eesti viiulimusiik. Kuulsime järgmisi palasid: Edward Tubin - „Kanneldaja”, Heino Eller - „Lüürilaine laul”, Arvo Pärt - „Peegel peeglis” ja Edward Tubin - „Kuke-tants” balletist „Kratt”. Klaveril saatis Hilja Saarne.

Nais- ja meeskoor esinesid ühendatud segakoorina. Hilja Ivalo juhatusel Konstantin Tünnu laulu „Mu Eestimaa” ning Eero Tarjuse juhatusel esitati Miina Härma „Veel kaitse kange Kalev” ja Juhan Avaviku „Hoiat Junmal, Eestit”.

Lõppsõna lausis Maria Rohtla. Lõpuks lauldi Rootsi ja Eesti hümnid.

Jeane Kirkpatrick, suursaadik ja USA delegatsiooni juhataja ÜRO juures, suur balti rahvaste sõber ja nende vabadustootluste toetaja. Ta on parteiliselt demokraat aga oli ülimalt populaarne president Reagani administratsioonis. Töötanud nüüd Georgetown Ülikooli juures uurijana

USA poolehoid...

(Algus lk. 1)

niüd kuulume Raadio Vaba Euroopa juurde. Tegelikus töös ei ole muudatused eriti suured olnud, küll aga poliitiliselt tähendab see olulist markeerimist, et USA ei tunnusta Balti riikide vägivaldset anastamist (Radio Liberty saated on aga teatavasti mõeldud N. Liidu rahvastele) ja arvestab Balti riike kui lahutamatu osa ajaloolisest Euroopast.

Alates pühapäevast, 3. märtsist on meie saate aegades toimunud teatud muudatused, mida olemegi ajakirjandusele teatavaks teinud.

— Tuleme veel tagasi selle Ühendriikide sooja ja positiivse suhtumise juurde Balti riikidesse ja balti probleemidesse. Põhiliselt on see alati selline olnud II Maailmasõja lõpust alates. Aga erinevus on siiski suur, kuidas see tegelikes sammudes on avaldunud erinevatel aegadel ja erinevatel presidentide juures. 1950-ndail aastail püüdis ju USA Balti ja ka teiste sateliitmaade vabanemistootlustele otseselt kaasa aidata näit. ACEN-i loomisega New Yorgis, suure arvu uurimiskeskuste ja organisatsioonide loomisega ja finantseerimisega nii USA-s kui ka Euroopas. Mida on president Reagani valitsemisperiood selles osas teinud?

— Olukord on nüüd veidi erinev. Mõõdunud aastakümnete kogemustest on ka ameeriklased palju õppinud. Ameeriklased on nüüd leidnud, et üksnes USA toetusest ja sümpaatiasest ei aita, kui teised Euroopa riigid ja üldisemalt ka ÜRO liikmesriigid sellele omalt poolt kaasabi ei anna. Baltlaste veendumus sõber ja USA delegatsiooni juht ÜRO juures, suursaadik Jeane Kirkpatrick on seda oma Euroopa reisidel ja kontraktides balti organisatsioonide esindajatega vist paremini kui keegi teine rõhutanud, öeldes: meie olemegi balti rahvaste vabadustootluste veendumus sõbrad, mitte ainult mõistusega vaid ka südamega. Mina koos minu abi Carl Gershman'iga olemegi seda ka oma esinemistel ÜRO foorumil alati selgelt välja öelnud. Aga USA ei ole saanud Balti küsimusi ÜRO

Eesti Komitee Göteborgi osakonna aastapeakoosolekult. Istuvad (vasakult): Eugenia Ojasoo, Evi Lepik, Aino Jakobson, Õie Peet, Anna Polding, Maimu Sooru, Helle Rodén ja osakonna esimees Gerhard Peet. Seisavad: Jaan Sütt, Linda Pannas, August Paas, Mart Nõmm, Willem Randmaa, Heino Rohtla, Arne Peet, Emil Odraks, Endel Urm, Evald Harjula ja Evald Soomägi.

(Foto: O. Kopler)

Eesti Komitee Göteborgi osakonna aastapeakoosolek

toimus 21. veebruaril Göteborgi Eesti Majas. Koololeku avas osakonna esimees Gerhard Peet, kes teatas, et möödunud aasta jooksul on osakond saanud juurde 16 uut liiget. Summa läbi on lahkunud 3, keda mälestati vaikke leinaseisakuga. Koosolekul valiti kuue liikmeline juhatus. Koosseisus Gerhard Peet (esimees), Evi Lepik, Helle Rodén, Mart Nõmm, Emil Odraks ja Jaan Sütt, kõik endised. Uueks juhatusse liikmeks valiti Katrin Soomägi.

komisjonides ja täiskogus kunagi vormiliselt üles tõsta ja hääletusele panna, põhjusel, et meie alati olemegi olnud üksinda. Meie ei ole saanud toetust Euroopa vabadelt demokraatidelt ega teiste kontinentide riikide esindajalt. Balti küsimuste raskuspunkt on niisii praegu selles, et aktiivsemalt Balti rahvaste õiguse eest võitlejaid leida kõigepäält Euroopast, aga ka teiste ÜRO liikmesriikide hulgast. Selleks peavad teie organisatsioonid läänest tegema veel tublisti selgitustööd.

— Euroopaparlamenti Balti resolutsioonid näitavad, et selliseid sõpru peaks siiski leiduma ka Euroopas?

— Müncheni tähelepanekute järgi võiks öelda, et Balti riikide vabanemistootlustesse suhtutakse võimalikult isegi enamuse Euroopa poliitikute poolt positiivselt. Euroopaparlamenti otsuste teostamine lasub aga selle kogu ekskuteviorganil: Ministrite Nõukogul. Siin on aga ka karm nn. reaolitiika alati domineerinud eetiliste, moraalse ja inimõiguslike seisukohtade ees. On teada, et mõned Euroopa valitsused on poliitilistel kaalutlustel vastu olnud Euroopaparlamenti Balti resolutsioonide rakendamise suhtes. Kuidas sellel pinnal balti küsimustele soodsamat pinda ja vastukõla leida on raske ja komplitseeritud küsimus. Informatsiooniorganitele ja -organisatsioonidele on siin jätkuvalt avar tööpõld.

A. H.

Publikut Eesti Vabariigi 67. aastapäeva aktusel Göteborgis.

(Foto: O. Kopler)

ESKILSTUNART

Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine Eskilstunas

toimus laup., 23. veebr. kontsert-jumalateenistusega Forsi kirikus, kuhu oli kogunenud arvukalt kaasmaalasi nii Eskilstunast kui ka selle lähemast ümbrusest, isegi Västerasist.

Päevakohase jutluse pidas õpetaja Adolf Kaarme. Muusikalisel osas esinesid Katrin Meerits (sopran), Martin Krooni (viul) ja Harri Kiisk (orel). Kavas olid G. Ph. Telemann, Artur Kapp, Mart Saar ja Heino Eller. Kolm helitööd esitati laulu, viiuli ja orelil poolt ühiselt: aaria J.S. Bach'i Matteus-passioonist, Max Regeri „Maria hällilaul“ ja Mart Saare „Kus on lõppa kodu?“

Jumalateenistus lõppes Eesti hümniga.

Pärast jumalateenistust ootas rikkalik pidulaud Odd Fellowsi ruumides. Päevakohaste sõnavõttega esinesid Eskilstuna Eesti Seltsi esimees Lembit Pella ja EELK Eskilstuna koguduse esimees Ants Pahv, kes mõlemad olid koos oma abilisestega EV aastapäeva piduliku tähistamise korraldajad. Koosviibimisel mängis Martin Krooni Eugen Kapp'i „Eesti tantsu“. Klaveril saatis Harri Kiisk. Ühislaule saatis klaveril Mart Kiiver.

GÖTEBORGI

Göteborgi Eesti Maja Klubi aastapeakoosolek

toimub pühap., 31. märtsil kell 14.00 Göteborgi Eesti Majas, Drottninggatan 27.

Päevakord:

1. Koosoleku avamine ja rakendamine; 2. 1984. a. tegevuse ja kasusaaranne; 3. Laekuri ja juhatus vastutusest vabastamine; 4. 1985. a. liikmemaksu määramine; 5. 1985. a. eelarve ja tegevuskava; 6. Valimised põhikiri alusel; 7. kohapäälgatavad küsimused ja 8. Läbirääkimised.

Koosolekule järgneb kohvilaud. Käesolevat teadet palutakse võtta koosoleku kutsena. Loodame rohkelt osavõttu.

Tähelepanu! Koosolek algab täpselt kell 14.00 (põhikiri § 5).

Göteborgi ürituste kalender

Laup., 30. märtsil kell 18.30 Göteborgi Eesti Kooride Kevadball Valandi suures peosaalis.

Göteborgi Eesti Maja Klubi

korraldane peakoosolek toimub pühap., 31. märtsil kell 14.00 Göteborgi Eesti Majas. Pääle peakoosolekut ühine kohvilaud.

Rootsi Folkpartiet'i poolt tehtud Göteborgis peetud EV aastapäeva aktusel end. kaubandusministrel, riigipäevavalige Björn Molin. (Teised kõnelejad on toodud grupipildil.)

(Foto: O. Kopler)

Anna Haljas suri 18. veebr. Mõeldalis. Ta oli sünd. 29. okt. 1907 Torgus.

Rudolf Eriksoo suri 21. veebr. Göteborgis. Ta oli sünd. 20. apr. 1902.

Edgar Faltis suri 19. veebr. Göteborgis. Ta oli sünd. 5. apr. 1929.

Nõuk. Liidul polnud mingeid tõelisi argumente

oma käitumisele Balti riikides 1940

Hans Metzger Eesti, Läti ja Leedu okupeerimisest

Hans Metzger oli pressistassee Saksa saatkonnas Helsingis alates 1. septembrist 1939 kuni 1945.a. maikuuni. Kuna Hans Metzgeri ema oli soomlanna, siis oli Hans oma nooruse veetnud Soomes ja õppinud selgeks soome keele. Selletõttu kujunes ta sõja-aastail võtmepositsioonis olevaks informatsioonivahendajaks ja oli saatkonnas saadiku järele kõige informeeritumaks meheks.

Möödunud aastal avaldas ta Soomes oma mälestuste esimese osa, mis on kirjutatud soome keeles „Kolmannen valtakunnan edustajana talvisodan Suomessa“ (Kolmanda riigi esindajana Talve-sõja Soomes).

Hans Metzger oma mälestustes käsitleb kohati üsna üksikasjalikult ka Balti riikide okupeerimise käiku, kuna Soomes kardeti, et neid ootab Baltikumil saatust, sest kõiki-de tundemärke järgi oli ka Soome jäetud 1939.a. sügisel Hitleri poolt Nõukogude Liidu mõjusfääri.

Metzger toob ära oma mälestustes ühe huvitava detaili Eesti sõjaväe peastaabi luureosakonna ülem kolonel R. Maasingu raportid ülemjuhataja kindral Johan Laidonerile. Nimelt oli Maasing juba 26. augustil 1939 Laidonerile esitatud raportis kinnitanud, et peastaap teab, et ühenduses Saksa ja Nõukogude Liidu vahelise mittekallaletungi lepingu sõlmimisega 23. augustil 1939 on Balti riigid antud Nõukogude Liidu huvipiiri.

Metzger arvab, et Maasingu ennustusi kuidagi ei saanud toetuda kindlale informatsioonile, sest selleks oli Berliini ja Moskva informeeritute hulk liiga väike. Et Maasing oleks saanud selle lepingu salaklausli informatsiooni, selleks oleks tal pidanud olema agent, kes pääseb kõige salajasemate teadete juurde kas Berliinis või Moskvast.

Metzger arvab, et Maasing tegi oma järeldused analüüsides Molotovi-Ribbentropi lepingut. Sealjuures aga Metzger imestab, et Maasing kasutab täpselt sama terminit, mida kasutasid Ribbentrop ja Molotov, nimelt „huviipiir“. Kas on see ainult juhus? „Kusib Metzger ja lisab: „Ükskõik kuidas, kuid sellele küsimusele meie ei saa kunagi õiget vastust.“

Metzger konstateerib ka, et sel-lel Maasingu raportil ei olnud muid järeldusi kui et Laidoner tegi korralduse valvuse suurendamiseks riigi idapoolsetes sõjaväe-üksustes.

Metzgerid olid elanud Hansu nooruse ajal kümme aastat Helsingis samas majas ja samas trepikojas, kus elas Hella Wuolijoki, kelle pärast ta oma emalt oli saanud kõrvakülvi, sest Hella Wuolijoki oli viinud tema pikema autosõude ilma et ta oleks sellest koju teatanud. Nii tekkis tema esimene kokkupuude eest-lusega, Hella Wuolijoki ei ole aga temasse jättnud mingit poliitilist

mõju, vaid ta on saatkonna pressistassee ametisse tulles tead-lik soomlaste vihast venelaste vastu. Ta kirjutab oma mälestustes, et talle on oma nooruse ajast Soomes meelde jäänud soomlaste kõnekäänd, et „venelane jääb venelaseks ka siis kui teda või sees praadida“.

Varsti pärast Talvesõja lõppu tuli Nõukogude Liidu uueks saadikuks Helsingisse Ivan Zotov, kes oli varem olnud saadikuks iseseisvas Lätis. Saksa saadikult Riias, von Kottelz saadud raportidest on arvamust Zotovi tegevuse kohta Lätis sõnasõnalt järgmine:

„Zotovi - - - seksmine Läti siseasjadesse ja tema käitumine näitavad selgelt, et ta pidas Läti Nõukogude Liidu vasalliks ilma oma otsustamisõigusteta“.

Sama poliitikat pidi Zotov jät-kama ka Soomes.

Hans Metzgeri mälestuste 15. peatükil pealkirjaks on: „Päikeseloojang Balti maades“. Selles peatükis kirjeldatakse Eesti, Läti, ja Leedu okupeerimist Nõukogude Liidu poolt asjalikult ja obkektii-v-selt.

14. juunil esitati Leedu pää- ja välisministrile Moskvast ultimaat-um ja samasuguse ultimaatum esitati 16. juunil 1940 Eesti ja Läti valitsustele, milles tamine Rahvasteliidus. Metzger ironiseerib edasi, et seda nähtavas-ti Nõukogude Liit ei teadnud ja vaba pääsu kõigi kolme riigi ter-ritooriumidele. Metzger refereer-rib ka Nõukogude Liidu põhjen-dusi ultimaatumii esitamiseks. Süü-distuste ettekäändeks võeti 1936. aastal sõlmitud Balti Liit. Süüdist-ati, et Balti riikide valitsused ole-vat tegelikult loonud sõjalise liidu, mis on sihitud Nõukogude Liidu vastu ja sellega on vastuolus sõp-nus ja abistamislepingu sätetega.

Metzger lisab, et Balti Liidu päämine ja ainuke eesmärk oli Balti riikide välispoliitika ühtus-tamine Rahvasteliidus. Metzger ironiseerib edasi, et seda nähtavas-ti Nõukogude Liit ei teadnud ja sellepärast lisas süüdistustele veel selle, et Balti riikide välisminist-rid ja sõjaväe juhid olid üksteist külastanud palju sagedamini kui Nõukogude Liit seda pidas vaja-likuks. Pääle selle olid Eesti, Läti ja Leedu valitsused rajanud amet-likuks häälekandjaks „Revue Bal-tique“ nimelise ajalehe, millise väljaandev venevastus avaldavad juba selles, et see ilmus ka inglise ja saksa keeles, aga lehe avaldamist vene keeles ei olnud algusest pääle kavatsetudki. Neil täiesti alusetuil põhjusil Nõukogude Liit siis ope-reeris väikeste naabrite vastu, ku-na tal ei olnud võimalik leida min-geid tõelisi argumente oma käitu-miseks Tallinnas, Riias ja Kauna-ses.

Metzger toob ära ka Saksa Tal-linna saadiku Hans Frohweini reaktiooni Nõukogude Liidu ka-hurite Tallinna jõudmisel. Froh-weini olevat vaadanud aknast välja

ja vene kahureid nähes oli ütelnud:

„Mina ei näe mingit rahvusvahelise õiguse alust sellele Nõukogude Liidu tegevusele“.

Okupatsioonivõimude poolt lavastatud „Balti valimiste“ kohta kirjutab Metzger, et „Saksa ja Soome saatkonnad said palju tõendeid selle kohta, et need „ametlikud hääletamistulemused“ olid kaheldamatult täiesti võltsitud kommunistide kasuks. Nii oli Saksa saadik Hans Zechlin raporteerinud Leedust, et kogu Leedu hääletajate keskmine arv oli olnud „kõige rohkem 40 % ja vähemalt 10 % olid olnud rikutud hääletus-sedelid, kuhu oli kirjutatud isamaalisi või usulisi tekste, kommu-nimivastaseid lööklauseid ja otse Nõukogude Liidu vastast sõimu.“

Nagu juba varem märgitud, kardeti Soomes ja ka Saksa saatkonnas Helsingis, et Soome saatust võib kujuneda samasuguseks kui Balti riikide oma. Ainukeks optimistlikuks erandiks oli olnud

Saksa saatkonnas kolonel Rössing, kes hiljem oli seletanud, et tema oli juba 1940.a. juulikuus Berliinis käies kuulnud vihjeid Hitleri peastaabi aritud juhendist, teha esimesed kavandid „Barbarossa“ – Saksa rünnak Nõukogu-de Liidu vastuteostamiseks.

Saksa saadik Kaunases, Erich Zechlin, kelle raportid analüüsirisid Leedu olukorda noateravusega, oli põhjendanud Nõukogude Liidu erakorralist kiirust rajariikide okupeerimiseks asjaoluga, et Saksa armeede väkikiired võidud läänes olid ärritanud Kremli juhtkonda sellisel määral, et nende arvates oli vajalik teostada *fait accompli* enne kui Saksa juhtkond suutis midagi teha selle vastu.

Nagu sellest kõigest nähtub, mõlemad lepinguosalised – Nõukogude Liit ja Natsi-Saksa – olid selle seisukohal, et lepingut tuleb pidada ainult niikaua kui see on endale kasulik.

Heinrich Mark

Moskva võidupühitsemine

läheneb

Moskva seab korda oma propa-gandapurjesid suure võidu pühitse-miseks 9. mail. „Suure Isamaasõja-ga päästeti maailm fasismiohust“ – nõnda kõlab päämine hüüdlau-se, mille all minnakse vastu pidu-päevale, jättes kõrvale lääneliit-lase osa Teises maailmasõjas.

Ettevalmistuste hoogtoos Sta-lini generalissimuse-aumärgid ju-ba lahkima hõõrutud. Ja kes see loil on, kes usub, et Stalini ei teadnud, et Hitler teda petab, kui ta sõlmis Natsi-Saksamaaga mittekallaletungi lepingu, teatas TASS kunagi mineval aastal. See leping olund Stalini üks tarkuse-sammudest.

Viimati rehabiliteeriti ka Mo-lotav, selle lepingu peamisi arhi-tekte koos Ribbentropiga. Arho-tov on nüüd 93 aastane ega ole enam ohtlik kellelegi. Meie arva-tes tuleks ka Ribbentrop rehabi-liteerida. Tema oli ju see, kes Hitleri poolt aitas lepingul toime tulla. Teda võiks rehabilitee-rida Honeckeri Ida-Saksamaa.

*

Neid Moskva ettevalmistusi pi-dupäevaks arvestades, pole siis imestada, et Stalini armastatud tütar Svetlana tõttas mineval sü-gisel koju, et aidata selleks suu-reks pidupäevaks toimetada oma isa Kremli müüri seest taas Lenini mauoleumisse, kust ta omal ajal ära koristati tolle neetud Nikita süüdistuste pärast.

Moskvasse pärale jõudnult oli Svetlana otsekohe andnud oma esimese ja seni ka viimase inter-vjuu, ära needinud hirmsa kapita-listliku maailma, lubanud oma tütre (ameerika isast) venelaseks kasvatada ja võtnud vastu 2000

rubalise pensioni kuus. Selles kapitalistlikus hädaohus saadud haavade plaasterdamiseks.

Sellest on nüüd juba kenake tükk aega, propagandapurjed pai-suvad, aga Svetlanast, kes paljude arvates pidi sellel võidupäeva pü-hitsemisel saama „esimese daami“ osa, pole rohkem kuulda, kui et ta on Moskvast Tbilisis kolunud. Kas omal tahtel või KGB „õrnal soovitusel?“

*

Võidupühitsemise tuuled, mis Moskvast aina kõvenevad, teevad Lääne-Saksamaal muret, nagu võib lugeda sealseist ajalehtedest. Bon-nis öeldakse nõnda arutatavat: kuidas sa kaotust pühitsed, ja veel nii suurt, kui Saksamaale osaks sai. Eriti noored ei tahtvat seda, oma rahva süüd, mis enne nende sündimist oli korda saadetud, jäl-le kord läbi elada. Ent öeldi ka, et siiski tulevat kuuldavale hääli, et tuleb ikka pühitseda, Moskva meelehäaks, sest kes teab, kui-das see võib siiski kasulik olla, kaubandusele ja muuks.

Ida-Saksamaal sead probleem ei ole. Nemaad lähevad heameele-ga kaasa: „Die Fahne hoch...!“

Beta

Matemaatik Herman Aav suri Soomes, Jyväskylä. Ta oli EÜS Veljesto vilistlane.

Eesti Maaviljeluse ja Maaparan-duse Teadusliku Uurimise Insti-tuudi direktori asetäitja Ilmar Jü-riison suri Eestis 13. veebr. Ta oli sünd. Pärnumaal 1912.a.. Oli kom-munistliku partei liige ja poliiti-liste teenete eest mitmekordselt autasustatud.

Raadio Vaba Euroopa

eestikeelsed saatet

Raadio Vaba Euroopa eesti-keelsed saatet toimuvad alates 3. märtsist iga päev kell 20.00 – –21.00 õhtul lühilaineil 16, 19 ja 25 meetrit ehk sagedust 17 770, 15 130 ja 11 970 kilohertsit ning kell 12.00–01.00 öösel lühilaineil 31, 41, ja 49 meetrit ehk sa-gedust 9 680, 7 155 ja 5 955 kilohertsit.

Kava korratkse igal järgneval hommikul kell 5.00 lühilaineil 31, 41, 49 ja 75 meetrit ehk sa-gedustel 9 680, 7 155, 5 955 ja 3 985 kilohertsit ning kell 7.00 lühilaineil 31, 41 ja 49 meetrit ehk sagedustel 9 680, 7 180 ja 5 955 kilohertsit.

Kolmapäevased, reeded ja laupäevased saatet on tunniajalise-d, hommikused kordussaatet aga ainult poole tunniulised. Järgne-vail hommikul korratkse ainult saate esimest osa, mis sisaldab ka päevauudiseid. Pühapäevane tun-niajaline saade korratkse aga es-maspäeva hommikul täies ulatu-ses: esimene osa kell 5.00 ja teine osa kell 7.00.

Radio Free Europe
Estonian Service

KUMLA

Kumla Eesti Seltsi uus juhatust

Kumla Eesti Seltsi korraline aastapeakoosolek peeti 10. veebr. Kumla Folkets Hus'is, kus seltsi aruanded, tegevuskava ja elarve kinnitati ning võeti vastu ühel häälel.

Seltsi uude juhatusse valiti: esimees – Uno Norman ja juha-tuse liikmeteks koos kandidaati-dega, kes jagavad ametid oma-vahel, sissetulnud nimede järje-korras: Heino Meriloo, Tommy Mänd, Veino Norman ja Villem Jackson. Seltsi uus aadress on: Kumla Eesti Selts, c/o Uno Norman. Normalmsg. 12, 692 00 Kumla, millisel aadressil palutakse saata kõik seltsile saad-tavad kirjad.

Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine Kumlas

Laup., 23. veebr. tähistas Kum-la Eesti Selts Eesti Vabariigi aasta-päeva oma liikmeskonnaga omava-helisel koosviibimisel. Koosviibi-mine algas kell 15.00, mil seltsi endine esimees Joh. Lill pidas kaunis laiahaardelise kõne, tuues esile kõik, mida selts on teinud möödunud 40 aasta jooksul. Ta kõneles ka meie võitlustest igivana vaenlase vastu ja mälestas lange-nuid hetkelise leinaseisakuga. Lauldi „Eesti lippu“ ja Arnold Mändla kandis ette luuletuse „Laululipp“. Eeskavalise osa järgi lauldi Eesti hünni. Pääle eeskava-list osa istuti söögilauda ja lasti söögil hää maitsta. Koosviibimine kestis hilisööni.

Kultuur ja kriitika

BALTIC FORUM - uus väljaanne balti aineil

1984.a. sügisel ilmus ajakirja laadi BALTIC FORUM'i - esimene number. See tahab pakkuda ülevaadet jooksvast sündmusist eesti, läti ja leedu ühiskondades, nii kodumaal kui emigratsioonis, nagu öeldakse toimetuse saatesõnas. Inglisekeelne väljaanne peab tulema kaks numbrit aastas, samuti ka eesti-, läti ja leedukeelseid.

Ajakirja esimese numbril hilit tutvustamist tingib asjaolu, et selle kättesaamine Stockholmis võttis aega, kuigi oli ilmunud Rootsis - Göteborgis. Väljaandja on: *MH International Design and Publications AB*, Göteborg-Stockholm. Toimetuse järgmine: Romuuld K. Misiunas (peatoimetaja, asub USA-s), Margareta Hammar (vastutav väljaandja, Rootsis), Juris Dreifelds (Kanadas), Helge Rinholm (Rootsis), Alexander Shtromas (Inglismaal), Mardi Valgemäe ja Tomas Venclova (mõlemad USA-s).

Kaastöötajaina (kolleegium) on antud järgmised nimed: Katrin Laur, Eva M. Pennar ja Olga Ribowski (Saksamaal), Juris Kaža (Rootsis), Adir Aronovich, Jonas Jurašas, Algirdas Landsbergis ja Henrikas Žemelis (kõik USA-s). Ajakirja talitus: tellimine, kuulutused jm. asjaajamine on Rootsis. Ühelinimetatud väljaandja aadressil. Ka tellimishind on rootsi rahas - neli numbrit aastas kr. 135: -; üksiknumber kr. 45: -.

Esiknumbri sissejuhatavaks palaks on valitud katkend „Balti õppetund“, Czesław Miłoszi raamatust „The Captive Mind“ (ilmus 1951.a.). Sellele järgnevad artiklid balti teemadel. Ajakirja teine osa, „Notes and Reflections on Baltic Life“ sisaldab teateid ja kommentaare balti elust, nii kodus kui paguluses ja viimane osa on päälkirjaga „Samizdat“, mis puudutab leedu põrandaaluseid väljaandeid. Järgmises lubatakse kõnelda eesti „samizdatist“.

Artikle osas A. Shtromas selgitab juriidilise täpsuse ja teravusega Balti riikide okupeerimist ja annekteerimist nii poliitilistest kui õiguslikest lähtekohtadest. Põhjaliku analüüsiga jõuab ta tulemusele, et Baltiriikide okupeerimine 1940.a. juunis ja sellele järgnenud sovietsiseerimine kahe kuu jooksul oli täielikus vastolus riikide poolt üldiselt tunnustatud rahvusvahelise õiguse printsiipidega ning et 14.-15. juulil „valitud“ parlamentide otsused „pakkuja Eesti, Läti ja Leedu N. Liidu osadeks, on seega täiesti tühiused. Praegu, 44 aastat hiljem, on Balti riikide staatus sama, nagu see oli enne nende okupeerimist. Nagu USA ja Suur-Britannia (ka mitmed teised läänedemokraatiad) võtsid omaks juba varsti pärast Balti riikide annekteerimist ja mis balti rahvale on teada nii kodu- kui välismaal.

Artikli autor, leedu päritoluga jurist, kes N. Liidust lahkus 1973. aastal, teeb samas etteheiteid USA-le ja Suur-Britanniale, et

need jätkavad küll suveräänsete Balti riikide juriidilist tunnustamist, kuid pole näidanud mingit algatust võtta sümboolselt (Balti riikide annekteerimise) üles N. Liiduga. Nad ei protesteerinud ka vormiliselt Balti riikide taasokupatsioonide vastu 1944/45 aastail.

Sarnasusi ja erinevusi

Rein Taagepera sulest on artikkel: „Leedu, Läti ja Eesti 1940-80: sarnasusi ja erinevusi“. Autor on sündinud 1933.a. Tallinnas, saanud oma erihariduse USA-s ja omandanud sää teadusliku uurimise kogemused. Ta on sotsioloog ja poliitiliste teaduste professor Kalifornia ülikooli juures.

Kommenteerides Baltiriikide okupeerimist ja sovietsiseerimist, mis toimus enam-vähem ühtse muster järgi, leiab autor sellel perioodil vähe erinevusi. Ta tõstab vaid esile eestlaste vastupanukatset 14.-15. juuli valimistel, kui 60-nes valimisringkonnas (80-nest) seati üles vastaskandidaadid demokraatlikel printsiipidel. Samataolisest aktsioonist oli vähe kuulda Lätis ja üldse mitte Leedus, ütleb Taagepera ja paneb eestlaste algatuse nende viimaste demokraatlike valimiskogemuste (1938. aasta) arvele, kuna aga Lätis juba ammu ja Leedus veelgi kauem tagasi, ei olnud vabu valimisi.

Leedu oleks ehk pääsenud

Prof. Taagepera on tuntud selle poolest, et ta eelistab uudsusni. „kulunud“ fabloonele“. Oma käesoleva artikli alguses ta tulebki välja oletusliku mõttega Leedu, võimalikult teistsuguse saatuse kohta. Ta meenutab, et Saksamaa - N. Liidu pakti järgi (23. aug. 1939) pidi Leedu algul kuuluma natsi-saksa huvisfääri. Kuid Leedu tõrkus majanduslikuks koostööks sakslastega ja rünnak Poolale viisid nähtavasti selleni, et ka Leedu määrati N. Liidule, kui Hitler ja Stalin revideerisid oma piire pärast Poola tükeldamist 1939.a. septembris, ütleb Taagepera ja jätkab oma mõttevõlgatust:

„Leedu talitas ausalt, aga ta olukord tänapäeval oleks võinud parem olla, kui ta oleks tegutsenud ebaausalt ja läinud Poolale selja tagant kallale, nagu tegi N. Liit. Ta (Leedu) oleks juurde saanud endale territooriumi Vilniuse ümber ja jäänud Saksamaa mõjusfääri, saanud sõja ajaks Slovakkia tüüpi autonoomia ja pärast sõja lõppu oleks võinud saada omaette rahva-barigiks, selle asemel, et sattuda N. Liidu osaks.“

Autoril pole oma mõtte konstruktisooni kasuks tuua mingeid tõendeid, kuid oleks märkimisväärne kui neid peaks leitama. Nõukogude arhiivid on ju suletud.

Muudatusi ja erinevusi elanikkonnas

Eeltoodu on vaid vahepala prof. Taagepera artiklis. Selle peahõhk langeb Baltiriikide elanikkonna muutumisele nõukogude okupatsiooni alla, mis on kujunenud erinevalt, ühelt poolt Eestis ja

Lätis ning teiselt poolt Leedus. Intensiivse sissearvumise tagajärjel on eestlast Eestis praegu ümmarguselt 63 % ja Lätis Lätis 53 %. Leedu aga on päriselanike arv püsinud viimaseil aastail 80 %-l.

Selle erinevuse peapõhjuseks on hoogne industrialiseerimine Eestis ja Lätis, kuna Leedus see läks käiku alles viimaseil aastail. Sellele erilisele otsib prof. Taagepera pidepunkte juba kaugeaast minevikust. Nimelt XVI sajandist, kui Läti ja Eesti, olles tugeva saksa mõjutuse all, muutusid protestantlikeks, Leedu aga, kus ülekaalus oli poola mõju, jäi katoliiklikuks. Protestantism tõi hiljem kaasa kirjaoskuse ja rahvahariduse kasvu, mis Eestis ja Lätis tuli kasuks industrialiseerimisele juba tsaarivõimu ajal. See omakorda tõstis töömoraali ja sundis valitsevat võimu tööstlike olukorda, ehitama teid ja looma muid infrastruktuure, nagu Taagepera neid nimetab.

Kuid Leedus, Taagepera hinnangul, katoliikluse aeglustus seda protsessi, mis rahvahariduse tõusu juurest viib industrialiseerimisele ja ühtlasi rahva madalale sündivusele. Leedu mahajäämuse tõttu läks tsaarivõim mööda selle maa industrialiseerimisest, ütleb Taagepera lisades, et ka nõukogude võim alustas industrialiseerimisega Leedus alles 1950-ndail aastail. Ta leiab, et rahvahariduse tõusuga ka Leedus on hakanud langeda rahva loomulik juurdekasvu ja industrialiseerimine on täies hoos 1960-ndaist aastast saadik.

„Kõik kolm samas paadis“

Puudutades mõnevõrra ka industrialiseerimise „kõrvalprodukti“, venestamise ohtu, väidab prof. Taagepera, et Baltikumi kaardile vaadates, selgub geopoliitiline situatsioon, millesse võivad sattuda Eesti ja ka Leedu, kui Läti peaks lõplikult venestuma. (Oht selleks on praegu kõige suurem Lätis. - A.L.)

Taagepera ütleb:

„Eestlastel pole mingit põhjust pinnaliseks endaarvamuseks, et oleme vähemalt lätlastest paremas olukorras. Kõik kolm on ühes paadis ning kui geograafilised ja ajaloolised faktorid on asetanud Läti kõige riskantsemasse olukorda, pole lätlastel ise selles süüdi.“

Lõpetuseks, lähtudes Läti riskantsest olukorrast, peab prof. Taagepera võimalikuks selles seoses kommenteerida ka paavsti otsust, nimetada vabanenud kardinalikohale läti katoliiklik kirikupea (83 aastane Voivods). Taagepera arutleb nõnda:

„Mitmete asjaolude hulgas selle otsuse puhul paavst võib-olla mõistiski, kus julgust on kõige rohkem vaja, kui ta nimetas esimeseks tunnustatud nõukogude kardinaliks läti katoliiklaste esindaja.“

Muidugi pole autoril siin käepärast oma oletuse muud pidepunkti, kui omakorda konstrueeri-

Prof. Elmar Haller surnud

Hiljuti saanud teate järgi on professor Elmar Haller surunud 15. jaanuaril k.a. Tallinnas, kus ta ühel ettekandel oli kokku varisenud.

E.Halles oli sündinud 27. nov. 1907 Võrumaal, olles seega 78 aastane. Pääle Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna lõpetamist 1935.a. töötas ta pikemat aega Kuusiku katseinstituudis Rapla lähedal, algul assistendina ja hiljem taimekasvatuse katseosakonna juhatajana. Teda paelsid eriti maaviljeluse kiisimused ja ta katsetas palju tol ajal moes olnud Lössenok seemnevilja jaroviseerimise kiisumustega. Ta uuris põhjalikult külviaseenne idanemise bioloogia ja on sel alal esile toonud uusi seisukohti. Need katsed said aluseks ta doktoritööle ja maaviljeluse professori õppetoolile praeguses E. Põllumajanduse Akadeemias Tartus.

Veel enne jõule avaldas ta oma töö tulemusi Inglismaal ilmuvas teaduslikus ajakirjas „Exp. Agriculture“. Ta käsikiri pidi saal ootama aastaid, sest selle avaldamiseks tuli taotleda Moskva luba ja see võttis ligi 10 aastat aega.

E. Haller oli avara ilmavaatega kolleeg ja ta suhtles kartmatult ka välismaal asuvate endiste kutsekolleegidega.

A.K.

tud oletus, et „läti katoliikluse ellujäämine on pikemas perspektiivis L e e d u l e tähtsam (minu sõrden). A.L. kui Valgevene liiduvabariigi katoliikluse üleelamine“. Taagepera lisab, et see pole muidugi öeldud Valgevene kahjaks, vaid on õige perspektiiv, Läti lüli kriitilist olukorda silmas pidades“.

*

Andsime Taagepera artikli huvitavamate lõikude tutvustamiseks vahest ülemäära ruumi, võrreldes teiste autoritega, kuid tema on ka „Baltic Forumi“ esimese numbril kaastöölisi meie lugejaskonnale kõige tuttavam oma uurimistöödega, nii rahvastiku kui ka muudest sotsioloogilis-poliitilistest probleemidest. Seega tohiks tema nimi äratada ka kõige rohkem tähelepanu.

Artiklite sarja kolmas autor on Eitan Finkelstein, lahkunud Leedust Iisraeli 1983. aastal. Ta vaatab, kuidas muudatused Kremliis on peegeldunud balti nn. liiduvabariikides ja millised võiksid olla nende rahvaste tuleviku väljavaated.

Ta tähelepanekud ja kommentaarid on värsked ning paikapidavad. Loodame nende juurde tagasi tulla mõnes muus seoses. Viimane artikkel (autor Sergei Zamascikov) puudutab läti kahe kommunistliku tippmehe, Pugo ja Vossi karjääri ja võinuks öieti kuuluda ajakirja teise osa „Notes and Reflections on Baltic Life“.

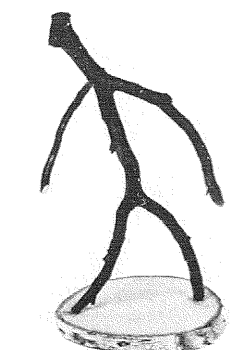
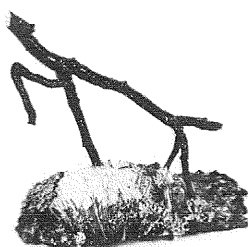
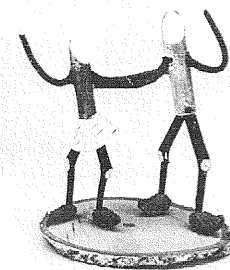
Jätame sedapuhku kõrvale ka selle osa, mille materjalivalik on juhuslik ja sporaadiline, tingituna ilmselt sellest, kuidas leidis kirjutaja. Ootame ära „Baltic Forumi“ järgmise numbril, siis vahest selgub, kuidas toimetuse katsete väljajundada ajakirja seda, ruumilist oma suurimat ja sisulit olulist osa.

Adelaida Lemberg

Jüri Härma puusculptuurid

Eesti metsateadlane Jüri Härma Umeas teeb sageli jalutuskäike metsas. Ta otsib skulptuurideks sobivaid puutükke ja töötleb need kodus valmis. Sageli meenutavad need inimesi või loomi.

Jüri Härma töötas kuni pensioneerimiseni 1972.a. Västerboteni maakonna Metsaviljeluses osakonna juhatajana. Pääle seda on ta ta pühendanud oma aja loominguilisele tegevusele. Ta on esinenud paljudel näitustel ja tema tegevust tutvustab m.h. ajakiri „Skogsägare“ tuues ka neli reproduktiooni.

Jüri Härma puusculptuurid

Teatreist Stokholmis ja mujal

kõneles Ingo Laas järjekorralisel Eesti Komitee Naissektiooni kultuuriõhtul 27. veebruaril Eesti Majas.

Ladusas ja sundimatus vestluse vormis ettekandes suunati kuulajad ühte tavalisele surelikule varjatud maailma, mille struktuurist, töömeetodist ja igapäevaprobleemidest enamikul kindlasti oli üsnagi ähmane ettekujutus.

Ingo Laas, olles varem tegutsenud reisibüroo ametnikuna Göteborgis, jäi 1960-ndate aastate lõpul reisisektori tabanud kriisi tulemusena ilma tööta. Siirdunud Stokholmi, "libises" ta üsna kogenud tolleaegse Stokholmi Linna-teatri soome-rootslannast juhataja Viveca Bandleri "võrku". Oma-mata vähimaidki teadmisi ja kogemusi teatrilasest tööst, eelistas erakorraliselt dünaamiline, tulevikupilguline ja ideederikas direktor just Ingo Laasi taolist eelarvamust ja rikkumatut "valget lehte" oma abilisena näha.

Algul kujunesidki tööleandend uustulnukale üpris ebamääraseks, millest signaes ajuti piinlikke, lõbusaid või koguni anekdootlikke vipe-rusi. Puudusid ju igasugused sellea-se käsiraamatud ja ümbruskond ei ilmutanud ka just vastutulekut. Teat-riühiskond koosneb teatavasti indi-viduaalidest ja on seetõttu ülimalt komplitseeritud.

Rootsi teatrite tihedus on impo-neeriv. Referendi andmeil on Rootsis üle saja, milledest kolm on riiklikku (Ooper, Draamateater ja Riigiteater),

24 regionaalset ja vabu gruppe 70 ümber. Viimaste arv on kõikum. Päle selle eksisteerib mitmeid era- ja üksik-teatreid ja neile lisaks viimasel ajal tekkinud kaks ingliskeelset teatrit. Erinevalt riiklikele ja regionaalsetele teatritele puudub vabadel gruppidel kindel koosseis. Vestleja peatus pikematul huvitavavormilise Riigiteatri juures, millelis tegevus hõlmab kogu Rootsit ja mille külastajate arv 1983. ja 84. tegevusaastal ulatus üle poole miljoni, mispärast teatrit võib pida-ma maailma suurimaks.

Linnateater, mille juures Ingo Laas on 15 aastat tegutsenud, on noor teater. Käesoleva aasta oktoobris pühitsetakse 25 a. tegevusjuubelit. Teatri suurimaks probleemiks on täielikult ebakohased ruumid; Kultuurihoones algsest ettenähtud lokaalides kolimine on aina edasi lükkunud. Peatudes üldiselt teatritegevuses ette-tulevate raskuste juures mainis kõneleja veel töökaitses seadust, õige režiisööri leidmist, kes rõõmuga oma ülesandesse suhtub - ja repertuaari planeerimist, mis just teatritühile suurimat peavalu põhjustab. Näitlejad laisad ei ole, ja teatritühile peamiseks mureks on kõi-kide võimalik rakendamine. Ingo Laasi arvates peaks tuleviku teatrit juhti-ma kollektiiv, kuna ühele inimesele osutub see üle jõu käivaks ja täna-matuks tööks. (Lasse Pöysti!)

Linnateatri ühe aasta läbikäik on 56 miljonit krooni, millest 11 mil-jonit on teatri oma sissetulek. 85 % kulub palkadeks, 10 % tüüri ja elektr-i jaoks ning 5 % dekoratsioonidele ja riistele. Linnateater on aktiivselts. Formaadid võib Linnateatrit võrrelda Draamateatriga; mõlemal on külas-tajaid võrdse (250.000 laip. 280.000).

Lõpuks puudutas vestleja veel Rootsi teatri seisundit teiste Põhjamaa-de teatrite suhtes, märkides, et kui va-rem Soome teater sammus esirinnas, siis nüüd seavast on Rootsi teatrielu hulga elavam, eriti väiketeatrite mõõ-meis, kuna suurtel kahjüks pole kuigi õnnelik periood. Ingo Laasi teatritõhe rakendumisel domineeris poliitiline ja informatiivne teater, mis muide iseloomustas kogu maailma teatrielu, nüüd on see taandumas. Kõneleja oma praegune tegevus seisneb peamiselt välis-maa teatritega ühenduse pidamises ja nendega lepingute sõlmimises.

*

Vestluse eelnes Eesti Komitee Naissektiooni aasta peakoosolek, mis Renate Kaasiku juhtimisel kulges nobedasti ja üksmeelselt. Kiideti heaks majandus- ja tege-vusaruandeid, tänati senist juha-tust Asta Lepikuga eesotsas teh-tud töö eest ja valiti vana juhatus endises koosseisus edasi, seega: Asta Lepik, Siiri Kandre, Asta Sa-gim, Eha Kohh, Asta Piisa, Tama-ra Margiste, Leida Mustel ja Klara Nään. Uue tegevuskavaga seoses peatuti pikemalt kevadhooaja lõ-pul katvatava väljasõidu juures Lõfstedti lossimuuseumi.

Õhtu lõppedes tänas esinaine Asta Lepik referent Ingo Laasi huvitavalt ja elavalt vahendatud informatsiooni eest teatrite elust.

HeRa

EELK Göteborgi ja
Lääne-Rootsi kogudus
Abipraost Jaak P. Reesalu

GÖTEBORG

Johannese kirikus
Organist Per-Gösta Strömberg

Pühap., 24. märtsil kell 14.00.
Paastuaaja jumalateenistus. Lau-luraamatud.

Reedel, 5. apr. kell 14.00.
Suure-Reede jumalateenistus ar-mulauaga. Laululehed.

Pühap., 7. apr. kell 14.00.
Ülestõusmisepüha jumalateenistus. Lauluraamatud.

ALINGSÅS

Alingsåsi Maakirik

Organist Per-Gösta Strömberg
Laup., 6. apr. kell 10.00.
Vaikse Laupäeva jumalateenistus armulauaga. Laululehed.

BORÅS

S:t Caroli kirik

Orelil Curt Lindström
Laup., 6. apr. kell 15.00.
Vaikse Laupäeva jumalateenistus armulauaga. Laululehed.

Leinateateid

Harald Tori suri 16. veebr. Stokholmis. Ta oli sünd. 14. nov. 1905.

Olle Andres Salu suri 16. veebr. Lundis. Ta oli sünd. 6. märtsil 1943 Rakveres.

HALMSTAD

S:t Olaus Petri kirikus
Orelil Sven Vikström

Esmasp., 8. apr. kell 14.00.
Ülestõusmisepüha jumalateenistus armulauaga. Lauluraamatud.

UDDEVALLA

Laup., 23. märtsil kell 13.00.
Jumalateenistus armulauaga. Lau-luraamatud. Koosviibimine.

STOKHOLM

Eesti Kultuuri Koondises
registreeritud üritused

Reedel, 22. märtsil kell 18.00
EKK kultuuriõhtu.

Laup., 23. märtsil kell 13.00
Eesti Komitee Asemike Kogu koosolek Eesti Majas, Wallingat. 34, Stokholmis.

Laup., 23. märtsil kell 14.00
Järvakate kokkutulek Eesti Majas C saalis.

Pühap., 24. märtsil Stokholmis eesti organisatsioonide Rootsis 6. kongress. Samaaegselt ESTI-VALLi Ühingu peakoosolek.

Kolmap., 27. märtsil kell 17.00
Eesti Komitee Naissektiooni 40. aastapäeva tähistamine. Solistide-na esinevad Katrin Meerits – sop-ran ja Mikko Pulkkinen – tenor. Klaveril saadab Harri Kiisk.

Eesti loodus ja eesti naine

Olev Subbi loomingut vaadeldes

7. märtsil sai kodumaal Olev Subbi 55-aastaseks. Meil on te-gemist võrdlemisi tugevasse kesk-ikka jõudnud eesti kunstnikuga.

Olev Subbi on sündinud Tartus. Ta saadeti kodumaalt välja 20-aas-tasena, nagu paljud teised sel ajal, ja viibis seitse aastat Siberis. Kras-nojarskis. Säält saabus ta tagasi 1957.a. ja õppis kunsti Tallinnas. Töötas seejärel dekoratorina ja umbes paarkümmend aastat ta-gasi hakkab tema arengujoon näitama julgelt ning sihikindlalt ülespoole.

Täna võib tema kohta ütelda, et Olev Subbi on maailmukunsti-kuna saavutanud taseme, mis on tähelepanuväärne kaugelt üle raudeestridetage Eesti piiride. Kuidas on see võimalik? Ta on esindatud väärtuslikes kunstiko-guses, nende hulgas Tretjakovi galerii (vt. värviline reproduktsi-oon kataloogis, Leningrad 1975). Teda on publitseeritud ulatuslikult mitmes keeles (eesti, vene, saksa) ja (sic!) täiesti kõrgetase-melise pildimaterjaliga. Loetlen alljärgnevalt mõned nendest teos-est: Enn Põldroos – „Olev Subbi, Traditsiooni uudsus“, Tallinn 1981. Raissa Abolina – „Olev Subbi“ (koos 14 värvilise repro-duktsiooniga), Berliin 1979. G. Pletneva – „Olev Subbi, Inimene ja loodus“, Moskva 1973. See tundub uskumatu, kuid kõik need väljaanded, viimane kaasa arvatud, seisavad hääli trükitehni-lisel tasemel.

Olev Subbi on ise niihästi Põld-roosi raamatus, kui ka ajakirjas „Kunst“ (61.1 –1983) tutvusta-nud oma vaateid ja lahti arutanud elufilosoofiat kunsti üldolemuse ja eesti maalikunsti üksikute silma-paistvate loojate kohta. Ta paistab olevat meister ka verbaalse väljen-duskunsti alal. Tema seisukohad on väärt laiemat tutvustamist.

*

Subbi originaalloominguga on meil kokkupuutumiseks olnud palju vähem võimalusi. Kuid 1976.a. Kjellis korraldatud eesti kunsti ulatuslik üldnäitus andis allakirjutamule võimaluse ütelda:

„Olev Subbi on silmapaistev värvikunstnik traditsioonilises mõttes ning aktimaalija. Tal on suured lõuendid, rikkalikku rütmilise pindadejaotusega. Subbi figuuralmaastikud sobisid atel-jeekunsti näidetega ning saavutustena, kui inimestest ja loodusest lähtuv ta-sakaalustatud vormikõne. Subbi maal-ingute ooteline pinget tuleb meelde mõningal määral Edvard Munchi maas-tikke. Kui siin peaks olema tegemist ideaaliga, siis on see kahtlemata kõr-gelt vältitud. Kuid aeg on liikunud edasi vapustava kiirusega. Maastiku- ja värvil-ise puudutab neid alati umbes nii nagu kohtumine mõõdunuga. Subbi poolt valitud teemad on järjekindlat teatava sooja varjundiga: „Õhtupoolik vanas majas“, „Südasuvi Tartumaal“, „Hämar interjööri“. Et nii nostalgil-ist kunsti saab produtseerida ning välja lasta sotsialistliku realismi ka-lbiirbis, on imekspanev.“

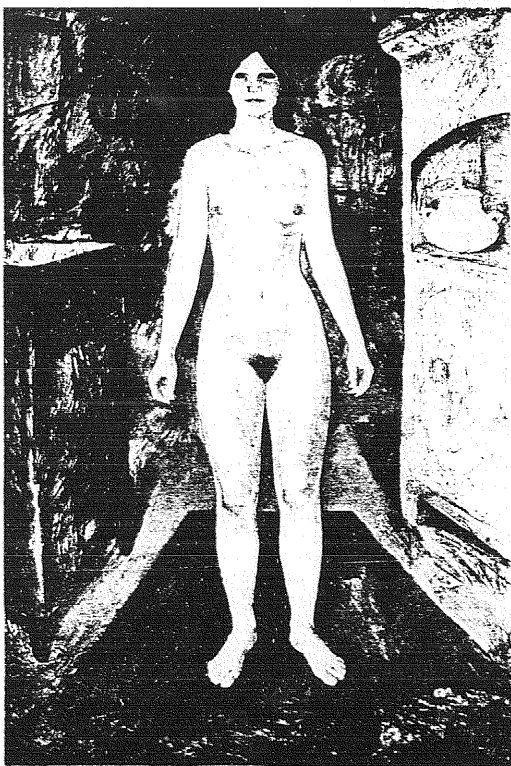
Mis imet väljendab siis Subbi oma suurte värvirikkaste jõuliste lõuenditega?

Subbi puhul tuleb tähele pan-na, et ta on traditsionalist, kes tihti-päale ühekorraga ühendab eksterjööri, maastikku, akti ning vaikelu. Tema tööd on loodud peamiselt õli- ja temperatehnikas.

Säärase sünteesi mõju on tihti-päale erakorraline, kuna Subbi on suurte võimetega aktimaalija, võib-olla üks paremaid, kes kuna-gi eesti kunstis on esinenud. Tema maastikud, peamiselt Lõuna-Ees-tist, on genuiinsed ülistused kodu-maale, tundesoojad ja värvisume-dad elamused viljade ning taluhei-tustega. Vaikelude osatähtsus sel-les seoses on tõenäoliselt välja kasvanud kompositsioonilisest uuendustahtest.

Tema pildid, nagu ta ise ütleb, seisavad koos ideaalmaailma tükki-dest. See oleks siis mõeldud nagu täienduseks toliele maailmale, mil-les elame. „Subbi pildidel on asja-del oma saatus, nad kannavad endas paljude puudutuste soo-just“, ütleb Enn Põldroos. Võib-olla on tõi, et Subbi looming on sürrealistlik, ajavoolust väljaspool seisev, kuid ta atraherib meid just sellisena. Kusagil kõneleb ta maas-tiku ruumi loomisest ja lisab sinna juurde:

„Ma pean rahvakunsti parimateks näideteks põliste talude õuesid, nende

Olev Subbi

Akt sinises ruumis. 1968. õli, tempera

planeeringut – mitu meetrit ühtepidi, mitu teistpidi, kus asub kaev. Siin on sügav loogika ja see on minu sil-male väga ilus. Tegelikult on loogika niivõrd haruldane asi, et ta muutub ilusaks, kui teda kohtad.“

Võerahansu toodangu kohta ütleb Subbi, ja seda võiks kasutada

ka võtmena ta enese laiahaardelise maastikuportree kohta:

„Iga detail pakub siseminemis-võimalusi, iga puu tahab minna, kõik kaugused on aimatavad, ja pildi pinnal peaaegu ei leia üles, millega see on saavutatud.“

Rain Rebas

Üks kõige asjalikumaid Eesti olude kirjeldusi

Soome arvustus Sirje Sinilinnu raamatust

1983. a. sügisel saatis Vabudusraadio sarjana Sirje Sinilinnu nõukogude rahvuspoliitika vaatluse. Sama materjal ilmus hiljem Eesti Rahvusfondi väljaandel Rootsis, kandes pealkirja „Mõningate rahvuspoliitika aspektidest“, ning sellest ilmus ka ingliskeelne kokkuvõtte pealkirjaga „Estonia in the Prison of Nations“, mida Eesti Rahvusfond on kasutanud oma informatsioonitööks.

Möödunud jõulude eel ilmus raamat ka soome keeles. Autorid on oma tööd jätkanud ja raamatut laiendanud. 91 lk. eestikeelse versioon on soome keeles kasvanud: koos plitidega hõlmab see 161 lehekülge ja 56 lehekülge mitmesuguseid lisasid, seega kokku 217 lehekülge.

Lisade hulgas on muuseumi kindral Serovi määras küüditamiste läbiviimise kohta Baltikumis, EKP salajane venemastiprogramm ning okup. Eesti haridusminister Elsa Gretškina aruanne selle täideviimise kohta ja tema poolt kinnitatud plaan edasiste meetmete vene keele õpetamise tõhustamiseks. Dokument on pealkirjaga „Eesti NSV haridusministeeriumi kolleegiumi otsus 28. aprillist 1983, kinnitatud ENSV haridusministeeriumi ringkirjas nr. 109, 12. mail 1983“. Veel on lisade hulgas „Neljakümne kiri“; 15 eesti harilase kiri „Helsingin Sanomatele“, mida viimane kunagi ei avaldanud; nn. Balti apell Molotov-Ribbentropi pakti 40. aastapäevaks; Avalik kiri Soome kodanikele Tallinna Uussadama ehitamise asjus; Üleskute vaiksuse pooltunniks aastast 1981 ja Viktor Niitsoo kiri Siberist.

Raamatule on kirjutatud pikem sissejuhatuse soome lugejatele, kus käsitletakse Eesti iseseisvust, iseseisvust ja iseseisvuse kaotust. Samuti on juurde kirjutatud peatükki aktiivsest ja passiivsest vastupanust Eestis alates Teisest maailmasõjast ja metsavendudest kuni tänapäevani ning eesti teistimõtlejate tagakiusamiseni praegu. Pike-malt on kirjelatud Jüri Kuke saatust. Eesti rahvastiku olleku kirjeldavas peatükis on mõningaid uusi andmeid mh. rahva tervislikul seisundil, alkoholisim, laste suremuse ja surnut sündinute kohta.

Raamatust nenditakse, et okup. Eesti oli kolmandal kohal Euroopas alkoholi tarbimise poolest. Eestis tarbiti alkohoolseid jooke 1977. aastal (muudetud saajapro-sentidileks alkohooliks) 11,7 liitrit isiku kohta. Vastav arv oli samal aastal Soomes 6,6 ja Nõukogude Liidus keskmiselt 8,6 liitrit. Vaba abort on halvendanud sündivate laste tervislikku seisundit: 1973. a. suri esimese eluaasta jooksul tuhandest lapsest 15,8, järgmisel aastal aga 17,6 last. Alates 1975. a. on need andmed salastatud. Surnut sündinuid oli aastail 1971–75 tuhandest lapsest 6,49, aastail 1980–82 seevastu juba 11,19 last. Andmed on pärit nõukogude allikatest.

Kuidas on siis Soomes võetud vastu seda raamatut, mis Soome

viimaste aastakümnete kirjatust-tegevuse vallas on küllaltki haruldane nähtus? Eesti ja Baltikumi kohta on soome keeles pärast sõda nimelt ilmunud kokku kõigest neli viis raamatut.

Esimesena kirjutab raamatust „Turun Ylioppilaslehti“, peatoimetaja Pekka Reinikaise sulest järgmist:

„Kolmas ja kõige värskem ajend, et mõelda Nõukogude Liidule, on üks hiljuti ilmunud raamat Nõukogude rahvuspoliitika ajaloost Eestis. Ma olen korra käinud turismireisil Tallinnas ja ma raiskasin oma viimased rublad kirjandusele, mida ostsind sadamas olnud raamatust. Nende hulgas oli isegi kaks raamatut Eesti ajaloost. Mu kõige uuem Eesti-raamat on Sirje Sinilinnu nimelise emigrandi kirjutatud teos „Viro ja Venäja, tähelepanekuid Nõukogude rahvuspoliitika kohta Eestis 1940–82“. Raamat põhineb oma materjali osas nõukogude ametlike statistiliste ja teiste allikate. Raamat on teravas vaatluses mu varasemate, ametlike Eesti ajaludega. Kui raamatuid kõrvuti lugeda, ning ühendada loetuga oma ajaloolised teadmised, on võimatu teha raamatute tõepärase osas valikut teisti kui Sinilinnu kasuks. Ametlikud ajalootsed on uskamatus. Uskamatu! nõmedad.“

Järgmine kommentaar ilmus ajalehes „Uusi Suomi“ (16. det.) Jyry Vesikansa sulest. Vesikansa kiidab raamatut asjalikkude tooni ja täpsust allikate kasutamises. Ta jätkab:

„Sinilinnu sõnum ei üllata kedagi. Eesti pole vaba ja venestamine jätkub. Mitmed konkreetsed andmed on siiski

puudutavad. Näiteks see, kuidas meie vennasrahvas kannatab kirjatustmasina-te puuduse all. Eestisse saadakse aastal ainult mõniasa kirjatustmasinat, samal ajal imporeeritakse Soome rohkem kui 70 000 kirjatustmasinat igal aastal.

Need probleemid on üldtuntud. Peab ka olema tõeliselt naivne vasakpoolne, et uskuda Balti vabariikide vabatahtlikku liitumist Nõukogude Liiduga 1940. a. suvel.

Mitmed ajaloolised üksikasjad jäävad aga tumedamaks. Näiteks see, et eestlased sugugi ei andnud käest oma maad Nõukogude Liidule ilma võitlusest. Pärast sakslaste taandumist 1944. aastal jätkasid eestlased kibedalt, kuid vapralt vastupanu oma jõuga. Sel viisil vähemalt võimaldada tuhandete inimestele põgenemine läände. Võitlus jätkus genitšajana veel paljusid aastaid.“

Raumas ilmuta ajalehe „Länsi-Suomi“ peatoimetaja Mikko Oula käsitleb Sinilinnu raamatut ilmutuse „soomestumise“ vaatenurgast. Ta kritiseerib soome massiteabevahendite põhjuseid, et need on aastaid väinud sellest, mis Eestis toimub ja keskenduvad selle asemel rõhule, mis toimub Ladina-Ameerikas või Aafrikas. Tsiteerime:

„Käsitledes eesti tseusuriolusid nendib varjuni Sirje Sinilind, et sekelduste kartus on kõige efektiivsem tensor, ja et Glaviti ametnike tegeliku ülesandeks on ainult kontrollida, et enesetsensuur ja karta toiminud küllaldaselt efektiivsusega. Meil Soomes pole tseusuriolusmetnikke, kuid millegi pärast toimib meilgi enesetsensuur ja kartus, eniti siis, kui tegemist on Eesti asjadega. - - -

Sinilinnu raamat on üks kõige asjalikumast Eesti olude kirjeldustest, mis soome keeles on ilmunud. Selles on näha ka tendentslikkust, kuid vaevalt ongi võimalik leida kirjutajat, kel puudub selliseid küsimusi tendents. Ilma oma selge arvamuseta poleks kirjutaja aus ei enda ega lugejate vastu.“

„Helsingin Sanomat“ avaldas 11. jaanuaril Sirje Sinilinnu raamatut pikema arvustuse pealkirjaga „Kas eesti sõbrutele vene keeles?“. Kirjutise autor, dotsent Seppo Zetterberg on kaitsnud väitekirja Soome ja Eesti suhte kohta aastail 1917–19. Zetterberg retsenseerib Sinilinnu raamatut sisu, tuues näiteid rahvusuhete arengu, vene keele õpetamise tõhustamise, kirjatustmasinate puuduse, eestikeelsete telerisaadete nappuse ja Eesti militariseerimise kohta. Zetterberg lõpetab oma arvustuse järgmiselt:

„Kuidas siis suhtuvad eestlased kõigesse sellesse? Kas Eestis esineb vastupanu? Pärast Teist maailmasõda, ilmselt kuni 1957. aastani, oli Eesti metsades nõukogude võimu vastu võitlevaid „metsavendide“, haripunkti kuni 15 000 meest. Juba põllumajanduse kollektiviseerimine raskendas tunduvalt nende tegevust.

Hiljemastest protestidest laiaulatuslikemateks peetakse Tallinnas ja mujalgi Eestis 1980. a. oktoobris tekkinud meeleavaldusi, mis suruti maha jõhkrate võtetega. Võimude tegevuse vastu on protesteerinud 40 eesti harilast Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo ja Arvo Valtonist alates kuni Juhani Viidinguni, ja nende avalik kiri levides ka läände.

Rootsi arvustus Agu Kriisa raamatust

„Teataja“ (nr. 10, 1984) avaldas pikema ülevaate eelmisel aastal ilmunud Agu Kriisa eestikeelse teose „Okupeeritud Eesti – nii nagu ta on“ kohta. Paar kuud tagasi ilmus teos ka rootsi keeles pealkirjaga „Estland – okuperat och koloniserat“. Võrreldes eestikeelse väljaandega on autor siin teinud vähemaid muudatusi ja parandusi ning võtnud arvesse ka neid soovide ja soovitusi, mida tookord eesti ajakirjanduses avaldati. Uus raamat on nüüd saanud juba ulatusliku vastukõla osaliseks rootsi ajakirjanduses. Vaatleme neid kirjutiisi kokkuvõtlikult.

„Hallands Nyheter“ kommentaar, et raamat annab põhjust meelde tuletada ajalooliselt Rootsi sidemid Eestiga, maaga, mida ei tohiks unustada. Ajaleht „Broderskap“ kirjutab raamatu kohta m.h.: „Mida teame Eestist, tema sotsiaaloludest, majandusest, suhetest N. Liiduga, kultuurilist, usuelust ja poliitikat? Eesti on jäänud Afganistani ja Poola varju. Raamat tahab selgitada, et Eesti on siiski haruldase kultuuriga maa, aga maa, mis on okupeeritud.“

Tuntuim publitsist ja balti probleemide pidev jälgija Nils Uthorn on raamatu kohta arvustusi avaldanud ajalehtedes „Bohuslänningen“, „Gotlands Allehanda“ ja „Sydsvenska Dagbladet“. Uthorn refereerib suhteliselt põhjalikult raamatu sisu ja leiab, et „vaatamata suurtele raskustele andmeid kätte saada on Kriisal aukartust äratavad teadmised meie

naaberrahva kohta teisel pool Läänemere. Kriisa tunneb oma ala põhjalikult. Ta raamat annab põhjaliku ülevaate neist tingimustest, mille all eestlased tänapäeval peavad elama. Samal ajal tuleb ta uuesti meelde seda tohtut hääbiplekki moodsa Euroopa ajaloos ja 1939–40. aastate suurt poliitika, kus kõik anastasid, mida nad vaid said.“

Ka Taani suurleht „Berlingske Tidende“ arvustaja Michael Kutter on oma peaaegu poolleheküljelises arvustuses väga positiivne. Kutter leiab, et Kriisa, vaatamata et ta on okupatsiooni vastane, kirjeldab kehtivat olukorda Eestis siiski objektiivselt.

Suure selgitustöö aktisooni on rootsi lehtedes teinud seoses Kriisa raamatuga ka Andres Kung. Tema kirjutised on ilmunud ajalehtedes „Dagen“, „Svenska Dagbladet“, „Västmanlands Läns Tidning“, „Upsala Nya Tidning“, „Norrköpings Tidningar“ ja „Jönköpings-Posten“. Oma kirjutustes rõhutab Kung ka eriti, et raamatust on ära toodud rida olulisi dokumente, nagu Hitler-Stalini pakti lisa 1939. a., samuti 40 eesti kultuuri-tegelase avalik kiri 1980. a. venemastis kohta. Selle dokumendi põhilist tähtsust rõhutas prof. Hain Rebas oma hiljutises kõnes Stockholmis ja Kriisa raamatust on see kiri esimest korda kogu ulatuses toodud täpse rootsikeelses tõlkes. Kung leiab ka, et kuigi raamatu üldkirjeldus peaks juba olema tuttav Rootsi ja vabade maade avalikkusele, on Kriisa raamatus siiski ära toodud arvukalt näiteid ja fakte, mida Kungi enda, samuti Ulo Ignatsi raama-

tutes Eesti ja Baltikumi kohta senini ei ole avaldatud. Kung ühineb ka raamatut lõpus toodud Kriisa soovitusetega ja mõtetega, mida ta täiesti pooldab.

Ka raamatukogude „Biblioteks-tjänstens sambindningshäfte“ kriitik Hans Löden on oma arvustuses positiivne. Löden nendib, et raamatust võrreldakse tänapäeva Eestit iseseisva Eesti Vabariigiga – võrdlus, mis on täiesti tänapäeva ikestatud Eesti kahjaks. Oma kirjutuse lõpul ütleb Löden: „Kriisa raamatut on ülimalt lihtne lugeda ja see ei nõua mingeid eelteadmisi“.

Nüüd jääb vaid loota, et raamatukogud siis ka selle raamatu endale muuretsevad. Sellist arvustustel on eriline kaal, sest raamatute saatust, levik ja lugedakond Rootsis on olenev tänapäeval suurelt osalt sellest, mida raamatukogude, raamatukaupluste ja õpperingide endi sisemised tutvustamisajakirjad ilmutavad raamatute kohta kirjutavad. Need ajakirjad ja nende arvustajad otustavad tegelikult, kui suurtes väljannetes raamatud Rootsis saavad ilmutada.

Seda aktisooni on täiendatud ka kirjatustepoolt raamatute suuremal arvul saatmisega Rootsi Riigipäeva liikmeile, teistele avaliku elu tegelastele, ajakirjanikele ja teistelegi nii Rootsis kui ka välismaal. On saabu-nud hulk tänukirju m.h. välismis-ster Lemnat Bodströmit, Norra peami-nister Kåre Willochilt, Saksa Sot-siaaldemokraatliku Partei esimehelt Willy Brandtilt ja paljudelt teistelt.

Nii autor kui ka raamat kirjatust on täitnud selgitustöö funktsiooni,

Ka eesti kodanikuvabaduste eest võitlejad – eesotsas Jüri Kuke ja Mart Niklusega – käsitletakse raamatust võrdlemisi põhjalikult.

Soome ja Eesti omavahelisi kontakte võib – olukorraga arvestades – pida võrdlemisi vilkateks. Eesti on geograafiliselt lähedal, sest vahemaa Helsingist Tallinnasse pole pikem kui Helsingist Riimihäki. Kuid poliitiline vahemaa on siiski mitu korda suurem kui geograafiline vahemaa. Selle tõttu on meie teadmised, ja võibolla ka meie tahe sellest midagi teada, vähesed. On tüüpiline, et me tundukil reageerime kaugelt kostvatele uudistele rahvusliku rõhumeis kohta. Kas Eesti on võibolla hädaohuslik lähedal?

Sinilinnu karge raamat, mille andmed pärinevad nõukogude eesti kirjan-dusest ja ajakirjandusest, annab eriti soomlastele palju, mille üle mõtelda. See on väga kasulik läbi lugeda enne Tallinnasse sõitmist – ja siis koju jätta.“

(Järgneb)

Leinateateid

Majandusteadlane Jaan Kann suri 3. märtsil Botswanas. Ta oli sünd. 15. mail 1936 Kuressaares Põgenes 1944. a. sügisel koos vanematega Rootsi. Nad elasid algul Olafströmis ja siis Karlhamnis. Jaan Kann lõpetas 1962. a. Götte-borgi Kaubanduslikooli. Töötas alul Jõnköpingis ja 1964. a. alates SIDA juures, algul Pakistanis ja 1970. a. alates nõuandjana ja planeerijana Botswanas kuni surmani.

Elmar Kalju suri 6. märtsil Halmstads. Ta oli sünd. 22. veebr. 1926 Ridalas.

Agu Kriisa

mis varem kuulus päämõelt meie vastavale organisatsioonidele. Nende organisatsioonide majanduslikud võimalused on aga praegu väga piiratud ja seda tänuks peame olema niilast autorite kui ka kirjatustepoolsele kaastööle selles sektoris. ERF-i viimase juhatus koosolekul avaldati tungivat soovi, et Kriisa raamat müüki kiiresti ilmuks ka inglise keeles. Juba sellel suvel ja sügisel toimub rida olulisi eesti ja balti poliitilisi ja selgitustöö aktisooni. Kriisa raamatut ingliskeelse väljaande ilmutamisega on seega kiire.

A.H.

Agu Kriisa: Estland – Okupeerat ja koloniserat, Hind kr. 80.–, saatkulu kr. 15.–. Võib tellida „Teataja“ kaudu, postifoori 5 37 51 – 4.

„Estonia” etendusused Stokholmis

„Estonia” teater Tallinnast saabub Stokholmi andes ühe nädala jooksul siinses ooperis külalis-etendus.

Kavas:

Esmasp., 25. märtsil kell 19.30 G. Verdi „Attila”.

Teisip., 26. märtsil kell 19.30

Veljo Tormise – „Eesti ballaadid”

Kolmap., 27. märtsil kell 19.30

M. Mussorgski „Boris Godunov”.

Neljap., 28. märtsil kell 19.30

G. Verdi „Luisa Miller”.

Reedel, 29. märtsil kell 19.30

M. Mussorgski „Boris Godunov”.

Laup., 30. märtsil kell 16.30

G. Donizetti „Lucia di Lammermoor”.

Neist pole G. Verdi oopereid

„Attila” ja „Luisa Miller” ning

V. Tormise „Eesti ballaadid” varem Rootsis esitatud.

„Estonia” on varem kahel korral

esinevad Helsingis (1967 ja

1980), kammerooper ka Turus

(1981). Neist etendusist olid pikemad

kirjutused „Teatajas” nr. 12 ja 13,

1967; nr. 12, 1980 ning

nr. 17, 1981.

„Estonia” külaskäigu kavas on

mitmeid teoseid, mida esitatakse

väga harva.

Gaetano Donizetti „Lucia di

Lammermoor”: (1797–1848) libretto

kirjutas Salvatore Cammarano

Walter Scott'i romaani „Pruut

Lammermoorist” põhjal. Esietendus

toimus 26. sept. 1835 San

Carlo teatris Naapolis.

Giuseppe Verdi (1813–1901)

„Attila” libretto autor on Temistocle

Solera. Aluseks on Zacharias

Werneri näidend „Attila, hunnide

kuningas”. Esietendus oli 17. märtsil

La Fenice teatris Veneetsias.

Verdi „Luisa Miller” on loodud

Friedrich Schilleri näidendi „Intsi

riigi ja armastus” („Kabale und

Liebe”) põhjal. Libreto – Salvatore

Cammarano. Esietendus oli San

Carlo teatris Naapolis.

Modest Mussorgski „Boris

Godunov” libretto kirjutas helilooja

ise Aleksander Puškini draama

järgi. Esietekanne oli Peterburis

24. jaan. 1874 Peterburis. Hiljem

töötas teose ümber Nikolai Rimski-Korsakov, millist varianti

tavaliselt mängitakse „Estonia”

esitab Mussorgski originaali.

Kõikidest neist ooperitest on

olemas heliplaadiid.

29. mail 1980 esitas „Estonia” Verdi „Attila” Helsingis. Pildil: ees põlvili Mati Palm (Attila) ning paremal seisavad Jenny Anvelt (Oda-bella) ja Hendrik Krumm (Foresto). (Aetiniist laulis Tiit Kuusik).

„Eesti ballaadid”

Veljo Tormis (sünd. 7. aug. 1930) on meie publikule tuntud paljude huvitavate kooriga laulude autorina. „Estonia” külaskäigu kavas on Tormise kantaat-ballett „Eesti ballaadid”. Kahjuks ei ole selle partituur trükitist ilmunud, mispärast on praegu võimatu midagi üksikasjalikumalt tolle teose kohta ütelda. Ilmselt tähendab kantaat-ballett, et tegemist on n.d. segavormiga, nagu umbes Stravinski „Pulmad”.

Aluseks on Ülo Tedre poolt seatud rahvaluule tekstid. Proloog kannab pealkirja „Tütarde saatust” ja sellele järgnevad osad: „Karske neiu”, Epigraaf I (Emal oli hulka tütreid), „Eksinud neiu”, Epigraaf II (Neiuksed nooreksed), „Mehetapja”, Epigraaf III, „Naisetapja”, Epigraaf IV (Kes seal sõidab silda mööda), „Kuldnaie”, „Kalmuneiu” ja Epiloog (Võõra hirmud, võõra armud).

Lauluolistidena on kaastegevad: Leili Tammel (ema), Mariika Eensalu, Urve Tauts, Mare Jõgeva, Leelo Talvik, Evi Tammeorg, Uno Kreen, Hans Miilberg, Mait Robas, Tiit Tralla, Ülle Tuundia, Leili Tammel, Maarja Haamer ja Ivo Kuusik.

Ballettistid on: Tamara Burrova, Katrin Kivimägi, Kaie Kõrb, Anu Ruusmaa, Olga Tšitšerova, Vladimir Kuzmin, Ülle Toompuu, Tatjana Voronina, Lemme Järvi, Tatjana Laid, Andrus Kämre, Aleksandr Basihhin, Juri Mihhejev, Inge Arro, Saima Kranig, Larissa Sintsova, Mihhail Netsajav, Oleg Baranov, Janis Garancis ja Juri Jekimov.

Balletmeister-lavastaja – Mai Murdmaa, dirigent – Tõnu Kaljus-

te, kunstnik – Mari-Liis Küla ja koormeister – Anne Dorbek.

*

Kahjuks on praegu teadmata, kes esinevad peaosades Donizetti, Verdi ja Mussorgski ooperis, aga niipalju on teada, et kõik need on lavastanud Arne Mikk ja dirigendina toimib Eri Klas.

Kapitaalne teos eesti kalandusest

Eesti Kalurite Koondis Rootsis on teinud tänuväärt tööd eesti kalandusega seotud materjalide jäädvustamisel. Nii ilmub juba pikemat aega ajakiri „Eesti Kalur” ja nüüd on Koondis avaldanud kaks mahukat koguteost „Eesti kalanduse minevikust”, kokku üle 800 lehekülje ja varustatud rikkaliku pildimaterjaliga, samuti eesti rannikualade kaartidega.

I osa ilmus 1984.a. ja II 1985.a. jaanuaris. Tegevtoimetaja on Elmar Pettai. Toimetusse kuulusid veel Eralt Art, Arvo End, Mart Laagus, Harald Mikhelson, Rudolf Schmuul, Albert Sainas (†) ja Hendrik Toots. Keeleline korrektor Mare Aadli, kaas: Helmer Avasalu. Raamatute kasutamist kergendab ka nimeregister, mis kahjuks pole mitte endastmõistetav meie taoliste väljaannete juures. Raamatule on lisatud ka lühikesed kokkuvõtted inglise ja rootsi keeles. Raamatute juurde on põhjust üksikasjalisemalt tagasi tulla.

Otsitakse

Otsin oma sõpra Leonid Pärtelpoega (Boris Pärtelsoni vend), endist Eesti Panga ametnikku, pärit Tallinnast. Viimati kohtusin temaga Soomes, Oiti põgenikelaagris. Säält olevat ta läinud Turku. Kuulduste kohaselt olevat olnud Suur-Saaril.

Oleksin tänulik, kui see, kes temast midagi teab, teataks mulle sellest aadressil:

Ilmar J. Jaas
Lindhem Butbro
612 00 Finspång
Tel. 0122/12496

ESTONIA-TEATERN, TALLINN

Gästspel 25 – 30 mars 1985

Måndag	25	Attila (Verdi) kl. 19.30
Tisdag	26	Esniska ballader (Veljo Tormis) kl. 19.30
Onsdag	27	Boris Godunov (Mussorgskij) kl. 19.30
Torsdag	28	Luisa Miller (Verdi) kl. 19.30
Fredag	29	Boris Godunov (Mussorgskij) kl. 19.30
Lördag	30	Lucia di Lammermoor (Donizetti) kl. 16.00

Bilj. Lördag 16 mars fr. kl. 10.00. Priser 10–170 kr. (parkett 140 kr.) utom förest. 26 mars då priserna är 8–130 kr. (parkett 110 kr.). Ring 08/24 82 40 för biljetter.

Torsdag 28 Solosänger med Estonia-artister kl. 17.00 (precis!) på Kungl. Musikaliska Akademien, Blasieholmstorg 8, 2 tr. Fri entre.

Torsdag 28 Estonia-baletten på Estrad, Södertälje 19.30. Arstiderna (Vivaldi), Kvinnan (Berio), Den förlorade sonen (Prokofjev). Biljetter 50 kr., tel. 0755-61880.

Ühest leelutajast Karjalas ja teisest Tartus

Tänavusel vabaduspäeval, pühapäeval, 24. veebruaril vaatasin hommikul enne Stokholmi Kontsertmajja aktusele minekut TV I soomekeelset saadet „Ogoi, iso-aitini” (= „Ogoi, minu vanaema”). See oli huvitav ning hästi tehtud portree leelutajast Agafia Maara-inenist Suojärvi külast Karjalas; poolenisti arhiivfilm, poolenisti rekonstrueeriv mängufilm. Meile eestlastelegi hästintund Martti Haavio korjas 1930-ndail aastail sellelt lauluemalt 150 Kalevala-ainelist lugu.

Kui ma seda filmi vaatasin, kerkis järsku mu silmade ette üks lapsepõlvemälestus Tartust. Olin umbes kümneaastane, niisiis 1923. aasta paiku. Kahekordne punane telliskivist maja Vallikraavi tänaval, alguses, peaaegu Barklay platsi nurgal. Alkorrall Mathieseni trükkoda, ülakorral meie pere tookordne kodu. Igal nädalal tuli kitsast järsku kõõgitreppi mööda üles väike küürus eidekene, suur-rätik õlgadel, pearätik kulmudeni tõmmatud, suur korgv käevangus. Ta müüas majast majja käies metsa-saali. Varakevadelt tuli ta pajuur-bade ja kaseokstega, siis riburada mööda sinililled ja ülastega, lilla-roosade mürgiselt-magusalt lõhnava näsiniintega (= Daphne mezereum), nurmenoukkude ja kullerkuppudega, toomeokstega, makkellukestega ja peaaegu ümavastalt lõhnava kaseokstega (= „dö-viul”).

Suvel olime me maal, nii et rukkililli ja karikakraid ma eidekesega ühenduses ei mäleta. Aga sügise tülles oli ta jällegi kohal marjade ning seentega. Talvel muidugi kuuse- ja männiokstega, vahel ka karukolladega (= rootsi keeles lummer).

Kui kaubad koos, pakkus ema eidele kohvi. Ja kui kohvi joodud, hakkas eit leelutama – pikki lugusid, ise keha laulu taktis ette-tade öötsutades. Lugude sisu ega sõnu ma enam ei mäleta, aga leelutaja välimus ja häälekõla on mul selgesti meeles kuue aastakümne takka.

Hele Lius

Otto Paju illustatsioon „Hotellile” (vähendatud).

Kalju Lepik „Hotell”

Äsja ilmus Stokholmis bibliofiilne väljaanne Kalju Lepiku juuletusest „Hotell” 50 autori poolt signeeritud eksemplaris. Illustatsioonid on valmistanud Otto Paju.

Kes Kus?

* Insener (civilingenjör) Urmas Kruusval on nimetatud AB Volvo finants-turustamise juhatajaks.

* Metsateadlane Aleksander Raukas saab 25. märtsil 75 aastaseks.

* Fil. lic. Johan Haabma tähistab 31. märtsil Stokholmis oma 60. sünnipäeva

Karin Saarsen

EESTI JA POOLA

24.II.1985

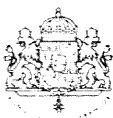
Kaks on mul kauge kodumaa – üks isa maa – üks ema maa, ent ometi olen – koduta.

Kaks on mul omast keelt: üks isa keel – üks ema keel, ometi omaseim võõras meel...

Kaks on mul pühitset lippu: üks karge lõim – üks punavalge, ometi taband mõlemat sõim!

Kaks on mul kauge kodumaa: üks Põhjarand – üks Mannermaa... Ometi taillab neid sama kand!

Gamla Stan's RADIO-TV

STORA NYGAT. 37 STOCKHOLM
TELEFON: 11 01 21 – 1063 21

Teenendamine eesti keeles!
OMANIK K. RING

ent

Address: c/o „Teataja”. Walling. 34, IV. Stokholm
 Kaastöö saata aadressil:
 Box 16 323, 103 26 Stockholm
 Telefon: 20 70 61

Nr. 190

Märts 1985

Miks mitte?

Teine unenägu

Ometi, päle mitme katse halb unenägu ilmutada hilise söömise läbi, õnnestus mul jälle sattuda N. Liidu Stokholmi saatkonna arhiivi ja lugeda Ivan Ivanovitši, XXXII büroo ida-lääne vasakpoolse parem käe vastuse oma alluvalle Jurij Knoll von Tot'tle Baltic Peace and Freedom Cruise'i asjus:

„Seltsimees Jurij!

Muidugi on salajane, mida meie ühendriikide esindaja teada saab, muidu teatad sina meile enne teda ja siis võtad pealegi au endale kui sa ei ole ise midagi ära teinud. Informatsiooni saad sa ainult keskuselt — pea seda mees!

Mis puutub sellesse ettevõttesse, nn. vabadusristlemisse, pead sa küll midagi ette võtma. Kõigepealt pead sa hoolikaks olema, nii et sinu tegevus silmapaistev ei oleks. Meie kõige tähtsamaks sihiks on, et üldse mingit tähelepanu ei tohi äratada, ka mitte nii, et korraldajad ise aru saaks, et me nende vastu huvi tunneme. Sellepärast niisugused labased nõksud nagu anonüümsed telefonikõned korraldajatele jätta ära. See ainult tiivustab neid. Samuti pole mõtet rakendada kedagi meie uutest sõpradest. Kõige parem oleks, kui paned tööle need sõbrad, kes meil on olnud mitukümmend aastat ja keda keegi ei kahtlusta. Las nad levitavad halvastavaid kuulujutte korraldajate kohta ja idee läbiviimise võimaluste kohta võ lastava üks väga ebaõnnestunud korjandus (tead, tavalline nõks, las ametlikult väidavad, et 5.000 korjanduskirja on välja läinud.

aga tõeliselt saadetakse ainult 150 neile isikuile, kes korjanduse läbiviimist ehk jälgivad.

Olen ka käskinud tööle panna meie sõpru Rootsi poliitilistes Noorteliitudes, nii et nende poolt osavõtt oleks blokeeritud. Viimaste aastate antisovetlik propaganda on rootslased teinud väga närvilisteks. Sellepärast teeniks see just korraldajate huve kui viime kogu laeva Riia sadamasse ja katsume osavõtjaid pehmedada mõne nädala, sama asi torpeedodega. Milline mahlane kont kapitalistlike-imperialistlikele ketikoerte-žurnalistidele, kui me hakkame selle üritusega rinnutsi minema!

Ei, vaevalt keegi oskab ette kujutada kui palju me võime saavutada oma tavalise mänguga pagulaste telgitagustes. Jätta aga nüüd oma teised ülesanded kõrvale ja hakka tööle. Varsti vabaneb koht Tokios ja keda sinna paigutatakse oleneb sellest, millised tulemused siin väiksemates keskustes saavutatakse. Sa tead ju väga hästi kui palju kulda sm. Andrei kogus oma Tokio teenistuse ajal. Nüüd on tal datša Krimmis, kuhu ta mõtleb pensionile minnes elama asuda.

Ah, ma peaaegu unustasin tähtsa juhtnööri, nimelt 10. aprillil on sul kohtumine meie kõige uuema sõbraga. ...”

Kaugemale ma ei jõudnud lugeda, sest jälle hüppas mulle see neetud kass näkku ja äratas mind üles.

Jaak

Kadri Ann Mikiver

Minu kirjasõbrad

Kui ma käisin kolmandas klassis Stokholmi Eesti Algkoolis, siis tekkis mul huvi kirjasõpra muretsema. Ma vastasin ühele kuulutusele lehes ja nii saingi oma esimese kirjasõbra. Ta on sama vana kui mina ja elab Rimborsas. Nüüd on mul juba umbes kolmkümmend kirjasõpra. Olen ka kirj vahetuses oma endiste klassiõdedega Eesti Algkoolist.

Kui käisin ESTO 84-i Toronto, istusin popp-kontserdil lauas koos ühe perekonnaga New Yorgist. Nendel on kaks last ja nende tütar Linda on sama vana kui mina. Vaheajal hakkasime teineteisega kirja kirjutama. Kui kontsert oli läbi, otsustasime, et jääme kirja vahetusse. Me kirjutasime inglise keeles, sest Linda eesti keelt ei oska.

Päale Linda on mul veel üks kirjasõbranna Ameerikas. Tema on minust aasta vanem ja tantsib balletti nagu minagi. Päale nende, kellega ma olen kirj vahetuses Rootsis, on mul veel kirjasõpra Itaalias, Norras ja Saksamaal. Nendele ma kirjutan inglise keeles, kuigi see mõnikord tekitab raskusi.

Minu kirjasõbranna Norras on kolmeteistkümnemeestane. Kuigi ta on üks minu hilisematest kirjasõpradest, saame temaga suvel kusagil kokku.

Mul on peaaegu kõikidest kirjasõpradest pildid, nii et tean, kuidas nad välja näevad, olgugi et ma pole neid kohanud. Me kirjutame üksteisele muusikast, kinost ja koolist. On tore saada kirju ja neid ka kirjutada.

Kadri Ann Mikiver (14 a.)

P.S.

Kui keegi ENT-i lugejast soovib mulle kirjutada, võib ta kirja saata „Teataja’sse”, kust see mulle edasi toimetatakse.

Soome külalised Stokholmi Eesti Algkoolis

Esmasp., 4. märtsil külastas Stokholmi Eesti Algkooli delegatsioon Soomest. Selle koosseisu kuulusid Soome Haridusministeeriumi vanemsekretär Zoe Pohjanvirta, koolide inspektor Lea-Hannele Nisonen, keda saatis Pirkko Tjärnä Rootsis asuvate soomlaste Koolitoimkonnast Stokholmis ja Inga-Britt Lindmark Koolide Peavalitsusest.

Külalised viibised kõikides klassides, jälgisid õppetööd ning tutvusid muu koolitegevusega ja ka ruumidega. Eriti tunti huvi Eesti Kooli majandamise vastu. Taheti teada, kuidas seda majandatakse.

Preemiaid eesti keele õpilastele

Möödunud Eesti Vabariigi aastapäeva puhul anti P. ja J. Aloe mälestuskapitalist preemiaid õpilastele, kes on edukalt eesti keelt õppinud. Preemiaid said peale Stokholmi ja Göteborgi Eesti Algkoolide õpilaste ka täiendus-koolides ja rootsi koolides kodukeelena eesti keelt õppivad noored. Eesti Gümnaasiumis said kaks õpilast stipendiumid kumbki 1.500 krooni. Iga õpilane sai lisaks preemiale diplomi eesti keele valdamise eest.

Preemiaid said alljärgnevad 52 õpilast kogusummas 22.600:— krooni.

Alingsås: Linda Hedberg, Monica Laigar ja Milvi Piibemann.

Borås: Anne Tobon.

Eslöv: Anne Saarnak.

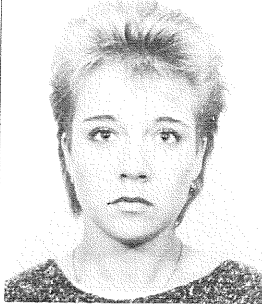
Göteborg ümbruskonnaga: Björn Blackedal, Liine Carlsson, Markus Kamariik, Kalle Kastan, Jan Laanep, Maria Lausson, Linda Ohlander, Karin Rebas ja Laine Rohtla.

Kumla: Tina Mänd.

Lund: Mari Aaman, Urve Laas, Mats Roosenberg ja Annika Unt.

Malmö: Leo Kant ja Kristian Nilsson.

Norrköping: Jaan Pett.

Aime Aus

Stokholm ümbruskonnaga: Riina Anderson, Aime Aus, Anne-Li Gering, Mikael Iiste, Edward Jögi, Alexander Kallas, Patricia Klavan, Helle Lemmik, Helle Lumila, Imbi Lumila, Kristian Luuk, Mart Maandi, Liis Miller, Helle Nyman, Mart Nyman, Rein Nyman, Jaan Pannel, Vello Pannel Louise Peterhoff, Joakim Poska, Toomas Rebane, Vicki Reinson, Cara Salum, Sara Ström, Fredrik Tammar, Peeter Tampöld, Toomas Tampöld ja Paul Teder.

Helle Lemmik

Ångelholm: Miku Lill
 Örebro: Erik Mägi.

*.

Toimunud preemiate jagamine on ulatuslikum, mis seni Rootsis on toimunud. See on kutsunud esile arvukalt tunnustavaid hinnanguid ja tohiks olla eeskujuks paljudele eesti keele säilitamise huvides.

Nimed toovad segadust

Paar aastakümnet tagasi mõeldes meenub niisugune seik: Ühe rootsi ametiasutuse direktor hakkas saama ajalehte nimega „Tõe Hää!” (me ju mäletame seda, käis enne „Kodumaad”). Ta oli visanud selle paberikorvi koos reklaamide ja muude ülearuste paberitega. Kui see „reklaam” muudkui jälle tuli, oli ta viimaks seda lähemalt vaadanud ja intelligentset inimesena taibanud, et see on vist eesti keeles ega ole mingi rahakorjamise leht.

Näidates seda ühele oma eestlasest ametnikule, oli viimane talle selgitanud, mis „reklaam” see on.

— Aga miks minule?

— Aga teie liigname võib ju ka eesti nimeks pidada. Kõlab peaaegu nõnda. (Rootsis on ju säreid nimesid: Roos, Tamm, Lind jt.)

Hiljuti oli Leningradi sadamas juhtunud järgmine lugu rootsi kunstihuviliste ekskursiooniga, kes olid käinud Ermitaazi vaatamas. Laevale minejaid tollimajas kontrollides, peeti kinni üks puhasverd rootslane eestikõlalise nimega. Tegemist ja õienamist kui palju, runi pääses laevale. Vabandati: kuni olevat eksinud. Mismoodi? Kas oli rootslast eestlaseks pidanud?

*

„Eesti Päevalehe” 1. veebruari numbris kirjutati teadlaste raskest olukorrast Eestis. Sõnum olevat võetud „Izvestiast”. Moskva leht oli küsitlenud „Eesti Teaduste Akadeemia abiesimeest Ilmar Epi k’ut.”

Jäid mõtlema, kes see niisugune on. Okup. Eesti nomenklatuuras pole säärast olnud. Aga muidugi, see pole ju keegi muu, kui teeneline teadlane Ilmar Epi k’ut. „Teenelise” tiitli sai ta kunagi mineval aastal. Et vene-lased tema oma alfabeedi järgi ja „rahvusvahelise transkriptsiooni” moodi kirjutavad, see ei tarvitse kohustuslik olla meile, kes me astume välja venestamise vastu oma kodumaal. A.L.

* Ann Roosar ja Sten Lindqvist kihlusid Stokholmis 8. märtsil.

Spordiuidiseid

Vasaloppet’ist osavõtjate suur arv sel aastal põhjustas, et osu-satajaid suusatas nn. avatud rada (õppet spär) veebruarikuu viimasel nädalal. 26. veebr. suusatamisest võtsid osa Birgitta Mägi ja Aarne Peet, kes viimane suusatas 89 km 7 tundi 45 minutit.

*

„En svensk klassiker” diplomi nr. 5594 kogu Rootsi kohta sai Jüri Pannas täites selle saamiseks ühe aasta jooksul alljärgnevad normid:

Vätternrundan — 300 km jalgratta sõit; Vansbrosmningen — 3 km ujumine; Lidingöloppet — 30 km jooksmine ja Engelbrektsloppet — 60 km suusatamine.

Mälestuskapital on loodud sihtasutus EESTI KAPITALI raames, milline tegutseb Eesti Laenu Hoiu Ühise juures.

MASKERAAD BALL

26. MAI 1985

KELL 19.00

HIND KR. 195:—

HILJEMALT 1.MAI 1985

OSAVÕTUMAKS POSTGIRO 465 47 72-5 FÖRENINGEN OTSE

Karl Erenurm 85

Evald Põdra 75 a.

XX sajandi esimese poole noored on jõudnud vanade hulka. Nad andsid oma suurima panuse isesevsa Eesti ülesehitamisel. Oma nendest sattus Eesti okupantide haardesse ja enamik neist saadeti Siberi orjalaagrisse, kus nad hukkusid. Väiksem osa taganes okupatsiooni võimu eest läände, nende hulgas ka tänane juubilar, agronoom Karl Erenurm, kes 18. märtsil tähistas oma 85. sünnipäeva.

Karl Erenurm oli Eestis tuntud kutseskoolemehe, hobusekasvatuse eriteadlasena ja agraarpoliitikuna. Tema esivanemad pärinevad Särevere vallast Põikva külast, kus olid üldiselt tuntud eesrindlike põllumeestena. Karl Erenurm on sündinud Järvamaal, Pudi mõisas, kust isa töökoha muutuse tõttu kolis edasi Harjumaale. Juubilaril koollipõlv moodus Tallinnas, kus ta 1918.a. lõpetas Tallinna Reaalkooli ja asus siis Riia Polütehnikumis õppima põllumajandust. Eesti Vabariigisõjast võttis Karl Erenurm osa, teenides 3. suurrikiväe polgus 1919–20. Vabariigis sõjaväeteenistusest jätkas ta esialgu õpinguid Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas, kus 1921.a. siirdus Saksamaale Halle Ülikooli, mille lõpetas 1923.a.

Eestisse tagasi jõudes sai Karl Erenurm Virumaa Arka põllutöö- ja ajanduskooli juhatajaks, kus töötas aastail 1923–1936. Rakveres tutvus ta oma praeguse abikaasa pr. Elly Freibach'iga, kellega abiellus 1926.a.

Arknast siirdus Karl Erenurm 1936. aastal Polli põllutöö- ja ajanduskooli juhatajaks. 1937.a. kutsuti ta Põllutöö- ja agraarpoliitilise osakonna juhatajaks. 1940.a. nimetati Karl Erenurm Virumaa abimaavanemaks. 1941.a. sügisel sai temast Viru maavanem. Oma eestimeelsuse ja isamaalikkuse tõttu sattus ta vastuoluli Saks okupatsiooni võimudega. Erenurm vangistati ja saadeti Kostivere mõisa koonduslaagerisse, kust vabanesed oli liikheks aaga ametis põllutöö eriteadlasena. Varsti siirdus ta Tartumaale Luujma mõisa valitsejaks. N. Liidu teise okupatsiooni eest põgenes Karl Erenurm koos abikaasa ja kahe lapsega 1944.a. Saksamaale. Säl tuli neil läbi teha kõik põgeniku raskused. Olles mitmes laagris sattusid nad lõpuks Lüubekis põgenike laagrisse, kust neil õnnestus 1947.a. Rootsi ümber asuda.

Rootsis töötas Karl Erenurm koos abikaasaga L.M. Ericsoni vabrikus kuni pensionile minekuni 1969.a.

Karl Erenurm on rahvamees ja seltskonnategelane. Kodumaa oli ta mitme kutsesalastel ühingutes, põllumeeste seltsides ja valdade omavalitsustes. Arknal oleku ajal oli ta ka Rakvere Majanduse Ühisuse juhatuses, Rakvere Ühispanga nõukogus ja ka kiriku tegelane.

Rootsi asunult on Karl Erenurm võtnud osa meie siinsete keskorganisatsioonide tööst, olles Eesti Rahvusfondi juhatuses ning Eesti Komitee revisjoni komisjonis ja Asemike Kogus. Ta oli ka üks Eesti Rahvusnõukogu asutajaid, ning selle juhatusel. Karl Erenurm on Vabade Eestlaste Põllumajandusliidu üks asutajaid, juha-

17. märtsil tähistas Stokholmis oma 75 a. sünnipäeva ühistegelane, sõjaveteran ja organisatsioonide aktiivne tegelane Evald Põdra.

Ta on sündinud Raplas, lõpetas 1931.a. Tallinna Gustav Adolphi gümnaasiumi ja sai E. Vabariigi sõjakoolis reservohvitseri ettevalmistuse. Oma kutselise väljaõppe sai aga Ühistegevuskoolis ja oli ETK süsteemi kaubastute organisator ja hiljem Harju Majandusühistu ärijuht. Teise maailmasõja ajal võttis ta osa kodumaa kaitselahingust Eesti Piirikaitsesõjamehendi koosseisus, võideldes viimati Emajõe rindel.

Põgenikuna Rootsis oli tal võimalus oma ühiskondlikke oskusi ja väljaõpet rakendada Hallstavi ja Eskilstuna majandusühistutes. Ta oli kaasosanik ja asjaajaja eestlaste klišeetööstuses ja töötas selle järele EELK Stokholmi Peapiiskopliku Koguduse juures.

Evald Põdra harrastuste ja huvide amplituud on olnud lai ja mitmekesine, nühasti kodumaa kui ka siin, paguluses. Ta on tööülesandeid täitnud ja oma kaasabi andnud paljudele organisatsioonidele. Ta oli üks EELK Eskilstuna koguduse asutajaid ja kauaegne esimees. Ta oli kaas eesti ühistegelaste organiseerimisel, võtab osa Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse tegevusest, töötab kaasa Eesti Ohvitseride Kogus ja Eesti Sõjaveteranide Sõprusühingus ning on kuulunud ka REE Esinduskogusse.

Evald Põdra on hää näide eesti rahva ainulaadest ja üllast traditsioonist taotleda haridust, enda täiendamist ja oma silmaringi avardamist hariduse enda, teadmiste enda pärast, et oma isiksust üha avaramalt täiendada ja teostada. Minnes pensionile 1970.a. asus Evald Põdra kohe edasi õppima Upsala ja Stokholmi ülikoolides, lõpetades viimase 1982.a. ajaloo ja riigiteaduse alal fil. kand. kraadiga. Ja nüüd marsib ta edasi juba

tuse liige, aastaraamatu toimkonna liige ja korduvalt osa võtnud Liidu esindajana Euroopa Põllumajandusliidu – CEA – rahvusvahelistest kongressidest. Ta on ka Eesti Agronoomide Seltsi Rootsis liige.

Politiiliselt kuulub Karl Erenurm Eesti Põllumeeste Kogudesse ja Konservatiivide Liitu. Oma töökuse, lahkuse ja rahvusliku iseloomu tõttu on Karl Erenurm palju tuttavaid ja kindlaid sõpru, kes kõik tanast juubilarit tema 85. sünnipäeval õnnitlevad ja soovivad juubilarile koos abikaasa Ellyga hääd tervist, jõudu ja palju aastaid!

Tõnis Kint

Noored moodsat tantsu harjutamas. Vasakult: Tiina-Ly Laantee, Irene Hubel, Anneli Laanep, Rita Ilisson, Ann Jürisoo, Milvi Metsik ja Mart Jürisoo.

(Foto: Jorma Wirén)

Upsala eestlaste elust

Aastavahetus on organisatsioonidele kokkuvõtete tegemise aeg, nii ka Upsalas.

Peavari on kindel

Esimesena pidas aastakoosoleku Eesti Kodu, milline hoolitseb, et eestlaskonnal oleks peavari. Siin kauaegne ja suurte teenetega esimees Arnold Kivimäe keeldus edasi jäämast, sai abiesimeheks Helve Pajult lillekimbu ja tänusõnad. Uuena tuli juhatusse Ants Aami-sepp, teised senised juhatusel liikmed valiti tagasi. Omavalitsuse edaspidine üüritoetus ei olnud selge, Kodu omaid tagavarad ja üüriliste-organisatsioonide terve majandus võimaldas rahulikult koostada uue elarve.

Esimehe vahetus ka siin

Pensionäride ühing on tegevuses aktiivsem, kooskõlmised igal teisipäeval on leidnud elavat osavõttu, kuna on huvitavaid ettekandeid ja perenaiste hoolitsemise kohvilaua eest. Ka siin toimus esimehe vahetus. Senine esimees Jaan Lepik keeldus ja uueks valiti Johannes Saks. Siingi jäid teised juhatuses edasi.

Korjab raha noortele

Skautlike noorte sõprade selts on jätanud elavat tegevust ning noorte majanduslikku toetamist eriti ka ühenduses mulluse ESTO 84 ajal peetud maailmalaagrist osavõtmisega. Aastaid on olnud esinaiseks energiline Helga Paldor, siin töötab ka kirjanduse õppering Marga Aamissepa juhtimisel.

doktorikraadi suunas. Evald Põdra kuulub seega sellesse eksklusiivsesse eestlaste gruppi, kes juba täismehes eas ainulaadse huviga, pürgimusega ja andekusega kõik kooli-üliõpilased, õppeklassid ja õppealad kiirel sammul läbi marsivad algkoolist kuni professori kompetentsini.

„Teataja“ tänab Evald Põdrat kõige kaasabi eest, alates juba sellest ajast, kui ta meie lehele klišeid tegi ja neid kiiresti kohale toimetas, aga ka kõige hilisema abi ja koostöö eest.

A.H.

Raudnaelad kiirstunaeltaks

Rootsi ajakirjanduses on tähelepanu äratanud Virge Hinti juhtimisel olev Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee Upsala osakond. Aastakoosolekuga üheaegselt toimus vestlus André Hildebrandi ja Hil-lar Raigiga. „Upsala Nya Tidning“ refereeris jutujamist pikalt.

Päale Virge Hinti on siin aktiivsed Marje Önapuu ja Katrin Nyman. Olgu märgitud, et nii Hildebrand kui Raig kinnitasid ka seda, mida oma intervjuus rootsi ajakirjale „Contra“ on esile tõstnud Jurij Belov, et musta majanduse tähtsus on N. Liidus suur, aga et sellel on ka suur kommunistlikku korda õnnestav toime. Eratetevõitluse poolt „mustalt“ toodetud raudnaelad ja taskurätid saavad kiirstunaeltaks kommunistidele, on Belovi väide ja seda kinnitasid ka meie põgenikud.

Vaim on terve

Upsala kogudus peab aastakoosolekuid viie aasta järgi, küll aga igal aastal nõukogu koosoleku koos avaliku kirikukohviga, kus arutatakse vestluse vormis koguduse ellu puutuvaid küsimusi.

Kogudusele on ka mõõdund aastal olnud edukas: uute liikmete värbamisele omistatud aktiivsus on andnud häid tulemusi, jumalateenistustest osavõtjate ja armulaaluste arv on suurenenud, kiriku korjandused, pärast seda kui korjandusi teostatakse konkreetselt üritusteks (näiteks „Eesti Kiriku“ tellimiseks, prof. A. Vööbuse teoste väljaandmiseks, haudade korras-hoiuks jne.) on leidnud rõõmustavalt häid vastukaja. Koguduse künneliikmeline juhatus ja õpetaja on püüdnud anda oma parima ning see on leidnud eestlastes poolehoidu.

Esindusorganisatsioon

Upsala eestlaste esindusorganisatsiooniks on Eesti Selts. Esimeses Kaarel Vahtras oli aktiivselt tegev Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamise organiseerimisel. Aastakoosolek tuleb, nagu tavaliselt, pidamisele pärast seda.

A.M.

Moodsat tantsu õppimas

Juba mõnda aega käivad pühapäeva õhtuti 10–15 noort tantsima džäss ja moodsat tantsu Rita Ilissoni juhatusel. Igaks korraks on ühe tantsuajal ülesandeks teha grupi n.ö. ülesõuhojendamist. Nii õpitakse gruppi juhendama ja üldse tundma suuremat vastutust. Eel-seisva OTSE ajal kavatsetakse esineda paari tantsuga.

Leinateatrid

Linda Pallop, neiuna Vatsar, suri 10. veebr. Scarboroughs, Kanadas. Ta oli sünd. 27. veebr. 1903 Tartus.

Riho Raudi suri 20. veebr. Kopenhaagenis. Ta oli sünd. 6. jaan. 1895 Tallinnas.

Hella Laarne, neiuna Sillaots, sai 20. veebr. surma liiklusõnnetusel Torontos. Ole ületamas kella 9 paiku Kingston Rd. ja Midland Ave. ristumiskohta, sõitis talle päale veoauto. Hella Laarne suri teel haiglasse. Ta oli sünd. 13. apr. 1909 Pärnus.

Elisabet Tõkke suri 22. veebr. Newmarketis, Kanadas. Ta oli sünd. 30. juulil 1900 Läänemaal

End. Tallinna Tehnikaülikooli ja Polütehnilise Instituudi õppejõud tehn. dr. Leo Tepaks suri 23. dets. Tallinnas. Ta oli sünd. 26. mail 1913. Lõpetas Tallinnas Prantsuse Lütseumi ja Sorbonne'i ülikooli Pariisis.

Aino Menning, neiuna Roorand -Gern, suri 6. veebr. Kitcheneris, Kanadas. Ta oli sünd. 14. apr. 1918 Tartus.

Elisabet Havam, neiuna Pihlak, suri 23. veebr. Åkers Styckebrukis. Ta oli sünd. 28. märtsil 1900 Jõelähtmes.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist
Begravnings &
Eldbegrängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98.

Eriala:
Eestikombelised
matusetalitused

Õöpäevane valvekord

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

A. C. Andersson
Begravnings- och
Eldbegrängelsebyrå

Östra Långgatan 14, Göteborg
põiki vastu NK P-maja.
Tel. 031/11 53 06 – 11 90 46
Korter 23 41 52

Eriala:
Eestikombelised
matusetalitused

Keel on kultuuri aluspind

Arvo Mägi kõne Stokholmi Eesti

Algkoolile auhinna andmisel

Rootsi Eestlaste Esinduse kultuuriauhinna aktus peeti pühapäeval, 10. märtsil kell 16.00 Stokholmi Eesti Majas.

Avasõna lausis Johan Haabma. Harri Kiisk kõneles REE tänasev kultuuriauhinna laureaadid Neeme Järvi tegevusest ja jutustas ka mälestusi varasemaist kokkupuutumisist temaga 1962.a. päale.

Ellen & Albert Meeriku stipendiumifondist said auhinnad Stokholmi Eesti Algkool ning Maia Mathiesen ja Hinge-Mai Raud, kellest kõneles Arvo Mägi. Pääle žürii motiivatsioonide esitamist andis auhinnad üle REE esimees Rudolf Schmuul. Neeme Järvi auhinna võitis vastu Rein Tubin ja Stokholmi Eesti Algkooli oma koolijuhataja Henno Kirikmäe. Lõppsõna lausis Hinge-Mai Raud. Järgnes pidulik lõunasöök.

*

Arvo Mägi oma sõnavõtus ütles m.h. järgmist:

Keel on kultuuri aluspind, ilma keeleoskusest on võimatu omandada kultuurilisi impulsse mõnelt rahvuskultuurilt. Kõnelemata sellest, et oleks võimalik kultuuri loomingu osa võtta. Kultuuri areng baseerub primaarselt faktile, et on võimalik vahendada ja arendada impulsse ning mõtteid ühe rahvuskultuuri piires.

Sellest hoolimata on avaldatud arvamusi, et oleks võimalik rääkida kultuuri omandamisest või koguni kultuuri loomingu mõne teise keele vahendusel. Näiteid selleks on toodud aegadest ja tingimustest, mis on põhiliselt praegusest olukorrast erinevad. Taolised näited demonstreerivad kohati väitja kultuuriteaduse lamedust ja ajaloolise mõtteviisi arenematus. Kuigi meil on raskusi paguluse noorema põlvkonna keeleoskuse alal, ei tohi selles suhtes enneaegselt järele anda. Kui Herakles valib teelahkne laiem ja kergema tee, siis ei meenuta ta enam Heraklest vaid üksikõik millist vanderselli.

Emakeele oskusele pannakse alus perekonnas, asjata ei nimetata seda emakeeleks. Aga järgmine väga oluline aste on esimesed õppeaastad koolis – algkooli aeg.

Stokholmi Eesti Algkool oli pikka aega ainus emakeelne algkool lääne pool raudeesiriet, nüüd on sellele lisandunud Eesti algkool Göteborgis. 40 aasta jooksul on koolis õppinud kaugelt üle tuhande eesti lapse. 884 neist on kooli lõpetanud. Suur osa endiseid õpilasi on tegelikult kandnud edasi eesti keelt ja meie rahvusliku kultuuri traditsiooni – perekonnas ja avalikus elus.

Stokholmi Eesti Algkooli juhatateks on olnud Herman Rajamaa, Eduard Karma, Uno Juuno (üle veerandsaja aasta) ja Henno Kirikmäe. Õpilased pole õppinud üksnes eesti keelt ja eesti alaseid aineid. Nad on olnud kontaktis eesti kultuurinähtustega nii nagu

need paguluses avalduvad. Kahel koolipoolel aastas on kooli õpilased näidanud oma võimeid end emakeeles avaldada. Kool on tunnustanud Stokholmis ka väljaspool eesti rahvusgruppi oma hea distsipliini, kokkuvõtmise ja õpilaste koolil lugupidamise poolest.

Kahjuks pole õnnestunud saavutada koolile veel kolme klassi lisamist, nee et see täidaks normaalse rootsi põhikooli ülesandeid.

Lastevanemad on kogu aeg aktiivselt osa võtnud kooli tegevusest ja selle avalikest esinemistest. Pääle selle on olemas Kooli Sõprade Selts. Koolil on suured teened, et Stokholmi eesti elu on neljakümne aasta jooksul alal hoidnud oma aktiivsuse. Endiseid õpilasi tunneb üha ära nende eesti keele põhilise tugevuse poolest.

Kaksikkeelsuse eest võitleja ja selle teaduslik uurija prof. Els Oksaar on tsiteerinud saksa mõõdunud sajandi teadlast Wilhelm von Humboldt:

„Tõeliseks koduks on õieti keel. See määrab igatsuse kodu järele ja võrdumine kodust toimub ikka keele läbi kõige kiiremini ja kõige kergemini, aga ka kõige märkamatumalt.“

Milline lapsevanem sooviks, et laps võrduks kodust? Emakeel on – vabadusele sarnanevalt – nagu õhk. Selle olemasolu ei märgata nii kergesti kui selle puudumist. Stipendium Stokholmi Eesti Algkoolile on tunnustus meie tähtsale emakeele viljelevalle asutusele.

Vladimir Bukovski ja ärähüpanud Poola suursaadik esinevad Stokholmis

Resistance International korraldab neljapäeval, 21. märtsil oma tegevust tutvustava informatsioonikoosoleku Vasa Gümnaasiumi aulas Odenplani läheduses kell 19.00. Kaliforniast saabub Internatsionaali esimees Vladimir Bukovski, kelle viimane raamat Moskva poolt juhitud „rahulikuniste“ kohta on nüüd ilmunud ka rootsi keeles. Teiseks esinejaks on Zdislaw Rurar, kes hüppas ära Poola suursaadiku kohalt Jaapanis, kui Solidaarsusliikumine Poolas keelustati. Poola julgeolekupoliitise on ähvardanud teda mõrva. Öhtu teemaks on:

„Moskva, rahulikunisted ja ähvardus Rootsil“.

Koosolekut juhatab RI Rootsi osakonna esimees Andres Küng.

Rootsi raadio 2. programmis (P 2)

Reedel, 5. aprillil kella 19.30 – 20.00; kordussaadet reedel 12. aprillil kella 14.00–14.30.

STOKHOLM

EELK Stokholmi peapiiskoplik kogudus

Jumalateenistused Jakobi kirikus kell 14.00

Pühapäev, 24. märtsil kell 14.00. Õpetaja Urban Wilund. Lauluraamatud.

Pühapäev, 31. märtsil kell 14.00. Õpetaja Urban Wilund. Lauluraamatud.

Reedel, 5. apr. Suure Reede jumalateenistus armulauaga. Peapiiskop Konrad Veem. Koguduse koor. Laululehed.

Pühapäev, 7. apr. Esimese ülestõusmisepüha jumalateenistus. Õpetaja Urban Wilund. Lauluraamatud.

Pühapäev, 14. apr. Jumalateenistus. Õp. Urban Wilund. Lauluraamatud.

Pühapäev, 21. apr. Jumalateenistus. Õp. Urban Wilund. Lauluraamatud.

Pühapäev, 28. apr. Jüripäeva 40. juubeli jumalateenistus. Peapiiskop Konrad Veem. Laululehed.

Eesti Apostlik-Õigeusu Püha Nikolai Peakirik Stokholmis, Bellmansg. 13

Koguduse vaimulik: ülempreester Nikolai Suursööt tel. 08/53 50 83

Jumalateenistused

Pühapäev, 24. märtsil kell 11.00. Palveteenistus – diakon Nikolai Arbus.

Laupäev, 30. märtsil kell 11.00. Palmipuude püha liturgia ja pajuokste õnnistamine.

Neljapäev, 4. apr. kell 10.00. Suure Neljapäeva liturgia.

Kell 17.00. Kannatussevangeliumi lugemine (12 evangeliumi).

Reedel, 5. apr. kell 15.00. Kristuse matmiseenistus.

Laupäev, 6. apr. kell 10.00. Suure Laupäeva liturgia.

Kell 22.00. Kristuse ülestõusmisteenistus ja liturgia.

Pühapäev, 21. apr. kell 11.00. Liturgia. Salvikandjate naiste pühapäev.

Pühapäev, 5. mail kell 11.00. Liturgia. Samaaria naise pühapäev.

Neljapäev, 16. mail kell 11.00. Täevaminemise püha liturgia.

Pühapäev, 19. mail kell 11.00. Liturgia rootsi keeles.

Jumalateenistused Göteborgi Guldhedeni Apostlik-Õigeusu kirikus

Pühapäev, 31. märtsil kell 11.00. Palmipuude püha liturgia ja pajuokste õnnistamine.

Esmaspäev, 8. apr. kell 11.00. Kristuse ülestõusmisepüha liturgia.

Pühapäev, 28. apr. kell 11.00. Liturgia.

Laupäev, 25. mail kell 18.00. Nelipüha õhtuteenistus.

Dr. Boris Schmuul suri 28. veebr. Göteborgis. Ta oli sünd. 25. aug. 1914.

Erik Haameri maalide näitus

Reedel, 22. märtsil kell 18.00 avatakse Eesti Majas Erik Haameri maalide näitus. Näituse avab Lili Kaelas.

Eesti Komitee Asemike Kogu koosolek

toimub laupäeval, 23. märtsil kell 13.00 Eesti Majas, Wallingatan 34, II Stokholmis. Enne koosolekut kell 12.00 on kavas lõunasöök liikmesorganisatsioonide delegaatidele ja Asemike Kogu liikmeile.

EDU koosolek

Eesti Demokraatlik Uniooni peab oma koosoleku laupäeval, 23. märtsil kell 16.00 Eesti Rahvuskogu uutes ruumides. Tähtsaks päevakorra punktiks on uue esimehe valimine, kuna seni kehtinud esimees Aksel Mark on teatanud soovist tagasi astuda.

Eestikeelne film „Jeesus“

Normalmyskyrkan Norrtullsg. 37 (T–Odenplan)

Laupäev, 13. apr. kell 18.00
Pühapäev, 14. apr. kell 16.00 ja kell 19.00.

Film kestab 2 tundi.

Eesti Teaduslik Selts

Rootsis referaatkoosolek toimub esmaspäeval, 15. apr. kell 18.00 VIRU ruumes Wallingatan 32. V. Fil. lic. Viktor Kõnsa peab ettekande teemal „Pühholoogia teaduslik tagapõhi“. Ka külalised on tere tulnud.

Eesti ja läti muusikast Boo kirikukontserdil

Pühapäev, 21. apr. kell 15.00 toimub Stokholmi lähedal Värmdö asuvas Boo kirikus kontsert eesti ja läti muusikast. Boo kiriku juurde viivad Slussenist bussid 421 ja 422.

Boo kirik on hästi tuttav paljudele eestlastele, kes 1944.a. viibisid Kummelnäsi ja Vikingshalli põgenikelaagris. Kirikus ja selle lähedal toimus siis mitmesuguseid eestlaste üritusi, milledest võtsid osa ka Stokholmis asuvad eestlased.

Kontserdil on kaastegevad läti muusikagrupp „Trideksnis“ ja oreil Andris Vitoliņš. Eestlasest esinevad tenor Mikko Pulkkinen ja viuldaja Alfred Piske. Oreil Boo kiriku organist Lars-Gunnar Olsson.

Eesti heliloojaist on kavas Rudolf Tobias, Artur Kapp, Peeter Sida, Edgar Arro ja Kajjo Raid; lätlastest Janis Medins, A. Vitolinš jt.

Kontserdi korraldavad ühiselt Eesti Komitee, Läti Rahvuslik Liit ja Svenska Kyrkans Studieförbund.

Pärast kontserti ühine kohvilaud.

Leinateateid

Milde Marie Nõmm, neiu Viilman, suri 14. veebr. Sävedalen. Ta oli sünd. 4. mail 1900 Palmes, Viinmaal.

Eesti Komitee auhind peapiiskop K. Veemile

Eesti Komitee juhatus oma koosolekul kolmapäeval, 13. märtsil määras Eesti Komitee 1985.a. auhinna Konrad Veemile.

UPSALA

EELK Upsala kogudus

Palvapäeva jumalateenistus

toimub Mikaeli kirikus pühapäeval, 24. märtsil kell 13.00. Jutustab praost V. Takkel, oreil Enn Maripuu, evangeliumi loeb Helga Nõu.

ÖESK kokkutulekud ja aktisioonid

Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee tegevuskava 1985.a. kevadperioodil on rikkalik. Rida kokkutulekuid ja üritusi on teostatud. Mainime neid, mis veel saabuvad:

Ärahüppajad Eestist esinevad 30. märtsil

Laupäeval, 30. märtsil kell 11.00 esinevad Eesti Majas peaaegu kõik nimekamad ärahüppajad viimasel ajal Eestist. Need on: Valdo Randpere, Hillar Raig, Aarne Vahtra, Raul Heinsalu (eesti merekapten) ja Ilmar Oksa.

Afganistani demonratsioon 23. märtsil

Kogunemine kl. 12.00 Norra Bantorget'il. Toimub koos teiste organisatsioonidega.

Nõukogude kirjandust tutvustatakse 13. aprillil

Raamatusseminar toimub ÖESK ruumides Heleneborgsg. 13 (T-Hornstull) kell 12.00. Lars-Erik Blomqvist kõneleb Nõukogude „valmisolekukirjandusest“, mis nõukogude kodanikke pidevalt ässitab ja ette valmistab uuele sõjale. Magnus Ljunggren kõneleb kirjandusest Tšingiz Aitmatov'ist. Alex Milits annab ülevaate Nenzanski ja Topoli raamatust.

Kas sotsialism suudab varustada elanikke toitainetega?

Sellenimeline seminar toimub 27. aprillil kell 12.00 Eesti Majas. Kõnelevad: Stefan Hedlund, kes doktoreerus väitekirjaga nõukogude põllumajanduspoliitika kohta ja Harald Ståhlberg, endine rootsi põllumajandusataase N. Liidus. Aktsioonid algas 1. maist informeeritakse edaspidi. ÖESK aasta peakoosolek toimub 16. märtsil Ülo Ignatius uues suvel valminud kodus Huddinges.

Nõuk. Liidu kivisöetoodang

oli 1984.a. 712 M tonni, seega 10 M tonni alla plaani. Põhuseks arvatavaks olevat, et Siberi Kuzbassi söekaevandus ei täitnud plaani.

Samas teatatakse ka, et Borodinski söekaevandus Ida-Siberis (Kansk Ahhinskis) on käiku läinud. Ligniti (= pruunisüsi) on madala kvaliteediga (ainult 1000–3000 kcal/kg). Krasnojarskis on juba ka väike sünteetiline õlide tehase, kuid suurem osa selle kaevanduse toodangust läheb tulevikus elektrijõuajama kütteks.